

Rapport 2021:57

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Genom förhistoriska boplatser i Åby

Ombyggnation av elnätet

L2008:7559, L2008:7560, L2010:2897 och L2010:3400

Åby 1:2 och 2:1, Järnstad 2:3 samt Syllerstorp 2:5 och 3:1

Stora Åby socken

Ödeshögs kommun

Östergötlands län

Linnéa Hernqvist

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Åby 1:2 och 2:1, Järnstad 2:3 samt Syllerstorp 2:5 och 3:1
Socken	Stora Åby
Kommun	Ödeshög
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningar	L2008:7560, L2008:7559, L2010:2897 och L2010:3400
Fastighetskartans blad	645 48 00, 645 48 05, 645 48 50 och 645 48 55
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst beslut	2019-09-25
Lst dnr	431-8035-2019
Lst handläggare	Göran Gruber/Tom Carlsson
ÖLM dnr	0210/19
ÖLM projektnr	001278
Undersöknings-id	201901177
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Vattenfall eldistribution AB
Projektledare	Linnéa Hernqvist
Personal	Roger Lundqvist, Anders Olofsson
Rapportansvarig	Linnéa Hernqvist
Fältarbete	2020-08-31--09-23
Foto	Digitala bilder
Fynd	Ja. C4764:1-26. Fynden fyndfördelas till och förvaras hos Östergötlands museum
Analys	Makrofossilanalys, Jens Heimdahl (SHM) och ¹⁴ C-analys, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet
Grafik	Linnéa Hernqvist
Renritning	Lasse Norr
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Genom förhistoriska boplatser i Åby

Ombyggnation av elnätet

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.....	4
Boplatser L2008:7560 och Åby bytomt	4
Boplatser L2008:7559 nära skålgropar och gravhögar	6
Syfte	6
Metod och analyser	6
Resultat	7
Sträcka 1	7
Sträcka 2	10
Sträcka 3	13
Sträcka 4	13
Analyser och tolkningar	14
Åtgärder.....	15
Referenser	16
Appendix 1. Makroskopisk analys	17
Appendix 2. Kalibrerade ¹⁴ C-dateringar	20
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	24
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	26
Bilaga 3. Profilritningar	42
Bilaga 4. Fyndlista.....	48

Omslagsbild: Roger Lundgren undersöker anläggningar som framkom när kabelschaktet passerade genom en tidigare känd boplatser, belägen 500 m SÖ om Stora Åby kyrka. Boplatser blev kända när sträckan utreddes och sedan förundersöktes av Östergötlands museum år 2011 inför att en elkabel skulle grävas ned, markerad med utsättningspinnar direkt höger om schaktet. Foto mot NÖ. Foto: Linnéa Hernqvist, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

I september 2020 genomförde Östergötlands museum en schaktningsövervakning i Åby i Ödeshög kommun med anledning av en större omläggning av elnätet. Undersökningen omfattade fyra delsträckor om totalt 850 m.

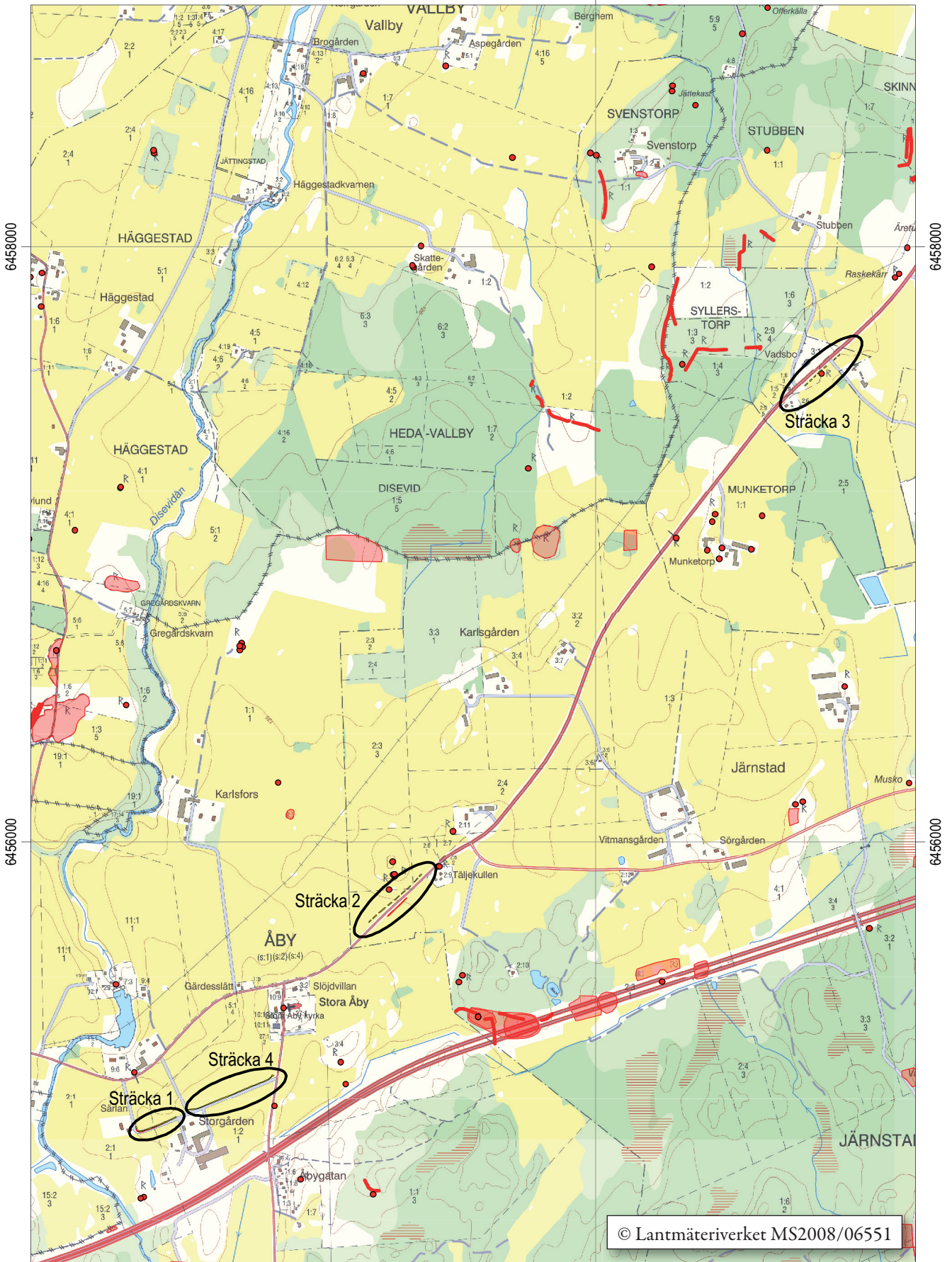
Vid Åby 2:1 och 1:2 skulle kabelsträckningen beröra en boplats som har daterats till romersk järnålder och vikingatid/tidigmedeltid, belägen inom området för Åby bytomt. Vid undersökningen påträffades 44 anläggningar som huvudsakligen utgjordes av stolphål, gropar och kokgropar. En grop och ett stolphål har daterats till förromersk järnålder respektive slutet av romersk järnålder. Det kunde konstateras att ytan har varit bebodd längre tillbaka än vad som tidigare var känt. I schakten framkom även kalkbränningsgropar och diken från historisk tid kopplade till bytomten.

200 m öster om boplatsen påträffades ett omfattande gropsystem med stora, oregelbundet grävda gropar fyllda med eldpåverkad sten, matavfall, bränd lera och keramik. En skalkornkärna och träkol från fyllningarna har daterats till förromersk järnålder. Groparna är sannolikt täktgropar.

Inom Järnstad 2:3 skulle schaktning ske på andra sidan vägen från en tidigare känd boplats daterad till sten- och bronsålder. Undersökningen visade att det fanns bevarade lämningar på sträckan. Ett stolphål har daterats till senneolitikum.

Linnéa Hernqvist
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdena markerade. Skala 1:18 000.

Inledning

Östergötlands museum har under september månad 2020 genomfört en schaktningsövervakning med anledning av en större omläggning av elnätet i Åby, strax öster om Ödeshögs samhälle, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötlands län. Undersökningsområdet omfattades ursprungligen av tre delsträckor (Sträcka 1-3) som passerade genom eller i närheten av kända fornlämningar. **Sträcka 1** var inom fastigheterna Åby 2:1 och 1:2, **Sträcka 2** inom Järnstad 2:3 och **Sträcka 3** inom Syllerstorp 2:5 och 3:1. Sträckorna undersöktes genom sökschaktsgrävning före arbetsföretaget tog vid. De kompletterades senare med en fjärde sträcka då gräventreprenaden hade observerat lämningar utanför undersökningsområdet inom fastighet Åby 1:2. Östra halvan av **Sträcka 4** var uppschaktad och schaktväggarna kunde efterundersökas. Resterande sträcka övervakades av arkeolog fram till östra änden av Sträcka 1. Undersökta sträckor uppmätte sammanlagt 850 m.

Undersökningen genomfördes efter beslut och på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. Kostnadsansvarig var Vattenfall eldistribution AB. Projektledare och rapportansvarig har Linnéa Hernqvist varit. Roger Lundgren och Anders Olofsson har varit delaktiga i fältarbetet.

Områdesbeskrivning

Ödeshögs kommun utgör den sydvästligaste av Östergötlands kommuner. Kommunen präglas av två distinkt olika naturtyper. Nordväst om väg E4 dominerar ett öppet utpräglat slättlandskap medan området sydöst om samma väg utgörs av en småbruten skogsbygd.

Trakten kring Tåkern - Ödeshög är fornlämningsrik och är särskilt känd för flera viktiga fyndplatser från stenåldern. Här finns några av Östergötlands äldsta spår efter människor som tyder på bosättningar redan under mesolitisk tid. Runt Åbytrakten har flera lös- och depåfynd hittats, ofta i samband med bruket av åkrarna på slätten. Fyndmaterialet består av bl a flintredskap i form av yxor, spetsar och spånknivar samt bergartsyxor (se t ex L2009:2622, L2009:3101, L2010:2536).

Lämningar från äldre och yngre bronsålder i form av stora gravhögar, flatmarksgravfält, hållristnings- och skålgropslokaler samt lösfynd av bronsföremål visar att området kan betraktas som utmärkande och som en av de nordliga regionerna av den sydsandinaviska bronsålderskulturen (Hörfors och Lundgren 2015) (för närområdet, se t ex L2010:3400 som nu aktuella sträcka 3 passerar, L2010:2326, L2010:2392).

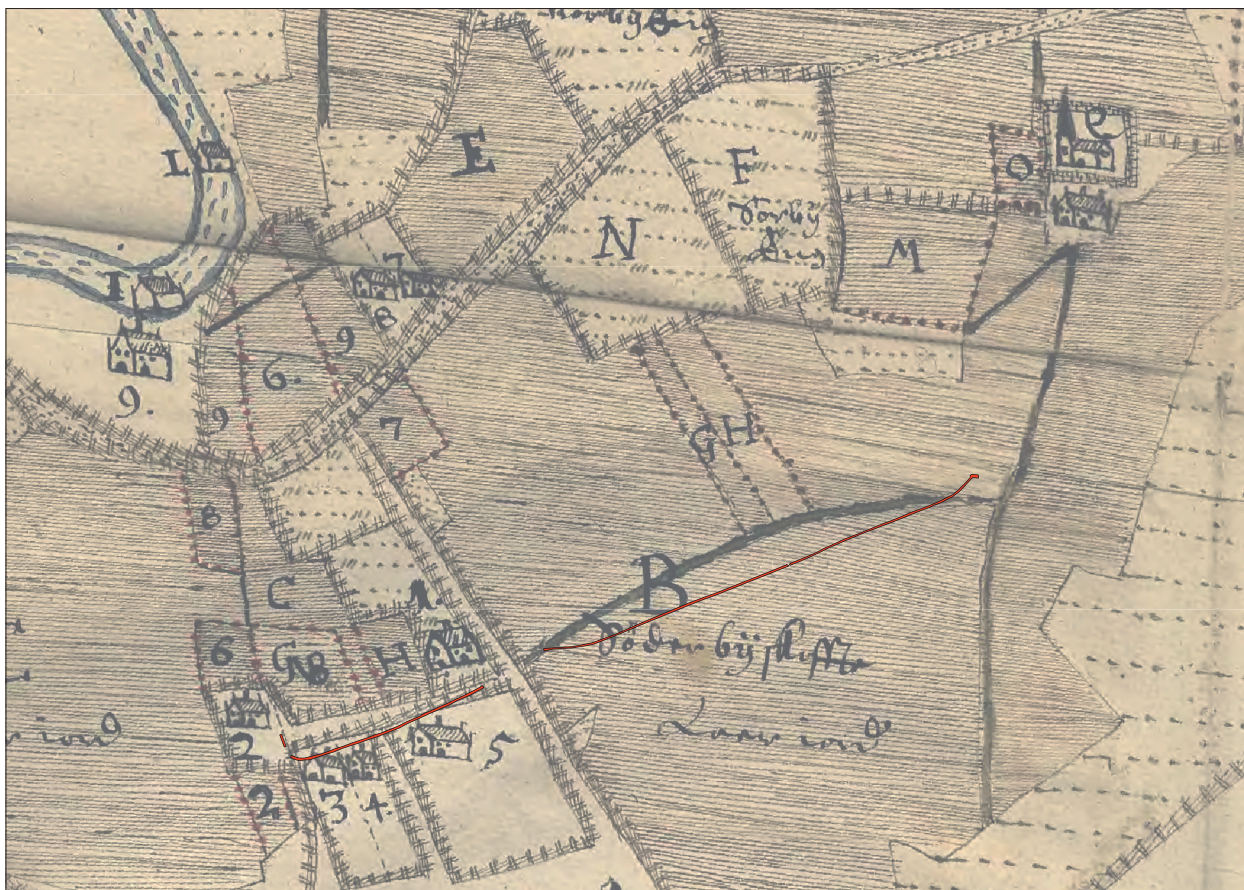
Aktiviteter från järnålder i närområdet syns bl a genom flera gravfält med främst stensättningar, ensamliggande stensättningar och stensträngssystem på höjderna i landskapet. Från Stora Åby till Mjölby går ett stråk med stensträngsbygd. Under slutet av 1990-talet genomförde Östergötlands museum flera undersökningar inför ombyggnationen av E4:an ca 500 m sydöst om nu aktuella Sträcka 2. Då framkom fornlämningar från bronsålder och järnålder. Flera boplatssområden kunde inringas bestående av bland annat åtta hus från äldre järnålder. Övriga lämningar utgjordes av ett stort stensträngssystem, fossil åkermark och en skärvstenspackning från bronsålder anlagd ovanpå skålgropar. I anslutning till boplatssområdena låg ett sammanhängande ugnsområde med 16 ugnar för järnframställning som daterats till mellersta järnåldern; d v s 300 - 600 e Kr (se L2010:2502, L2010:1892, L2008:5144, L2008:5150 m fl) (Björkhager och Ohlsén et al 2002; Räf och Norr 2009).

Boplats L2008:7560 och Åby bytomt

Undersökningssträcka 1 löpte vid gården Särilan, 500 m sydväst om Stora Åby kyrka. Kabeln skulle förläggas direkt norr om ett äldre elledningsschakt som föregåtts av både en utredning och en förundersökning, genomförda 2011 av Östergötlands museum (Hörfors och Lundgren 2015). Då blev det känt att det fanns såväl förhistoriska boplatslämningar som lämningar från gårdarna inom Åby by på platsen. Sannantaget dokumenterades 39 anläggningar. Boplatslämningarna utgjordes av stolphål, kulturlager, gropar, kokgropar, härदार m m. En grophärd och en kokgrop har ¹⁴C-daterats till äldre romersk järnålder (80 - 240 e Kr) respektive vikingatid/tidig medeltid (1030 - 1210 e Kr) (Hörfors och Lundgren 2015).

Av lämningarna från bytomten dokumenterades bebyggelsesår i form av en spiselhäll omgiven av golvlagar. Fynd av kritpipsskaft och BII:4-keramik med vitleredekor vid byggnadsresterna ger en datering till 1600-1700-tal. Lämningarna ligger på 1700-talskartorna inom tomten för Skattegården. På 1639 års karta ligger lämningen utanför Skattegårdens tomt, som dock är betydligt smalare än på de senare kartorna (Ibid 2015).

Även två kalkbränningsgropar för tillverkning av kalk undersöktes. De var ca 1,0 m i plan och 0,60 m djupa med fyllning av lera, bränd lera, sten och kalkrester. Runt en av groparna var en decimeterbred vägg av bränd lera. En keramisk analys på det brända materialet visade

Figur 3. Utsnitt ur karta från 1639 med schakten från sträcka 1 och 4. Rektifierad. Skala 1:5000.

Figur 4. Utsnitt ur karta från 1705 med schakten från sträcka 1 och 4. Rektifierad. Skala 1:2500.

att det troligen inte var några lerväggar utan snarare den omgivande undergrundssiltens som blivit värmepåverkad vid användning av gropan. Kolprov från en av groparna har med ¹⁴C-analys daterats till 1680 - 1940 e Kr, där intervallet 1800 - 1940 är sannolikast (67%) och 1680 - 1740 som näst sannolikast (27%). Groparna ligger på Lillgårdens tomt enligt kartan från 1706 och på mark tillhörande Skattegården på storskifteskartan från 1765 (Ibid 2015).

Åby, eller Stora Åby, omnämns både som socken och by under 1300-talet. Den äldsta kartan över byn är en geometrisk uppmätning från 1639. Kartan visar att byn är splittrad i flera delar. En av gårdarna ligger söder om kyrkan på vad som idag är kyrkogård. Tre gårdar ligger på rad norr om den vägsträckning som idag kallas gamla E4:an och fem gårdar ligger grupperade kring dagens Åby Storgård och gården Särilan. Vägnätet är i stort sett oförändrat med undantag av den väg som löper över gårdet fram till Åby Storgård från kyrkan som gör en båge norrut jämfört med dagens läge. På 1639 års karta ligger Skattegården norr om bygatan och mitt emot på södra sidan finns en stor frälsegård. Intill denna finns två mindre gårdar i form av Klockaregården och ytterligare en frälsegård. På platsen för det som idag utgörs av gården Särilan låg en gård som benämns som Ödegården. På de historiska kartorna från 1706 och 1765 sker inga större förändringar i gårdsbilden förutom att klockaregården och frälsegården slagits samman till en större gård. Gården Särilan benämns Ödegården även på storskifteskartan från 1765 (Ibid 2015).

Boplats L2008:7559 nära skålgropar och gravhög

Sträcka 2 passerade på andra sidan vägen om en boplats som påträffades vid ovan nämnd utredning 2011 och som senare förundersöktes samma år (Hörfors och Lundgren 2015). Boplatsen ligger sydväst om torpet Täljekullen i sydvästsluttning, 50 - 100 m från skålgropar och (nu borttagen) gravhög. Sammanlagt påträffades 25 anläggningar som utgjordes av sotiga kulturlager, mörkfärgningar, gropar, stolphål, en kokgrop och en härd. Två av groparna har daterats till äldre mellan-neolitikum (3340 - 3020 f Kr) respektive äldre bronsålder (1620 - 1440 f Kr). Vid undersökningen noterades att de låg i sluttningen över ett surhål och inte uppe på höjdpåsen vid Täljekullen. Längst nere i sluttningen, en bit från övriga anläggningar, påträffades en grop och ett närliggande gropsystem som sannolikt har använts vid kalktillverkning, möjligen för närbelägna Stora Åby kyrkas behov (ibid 2015).

Syfte

Syftet med den arkeologiska undersökningen var i första hand att tillse att fornlämning berördes i så lite omfattning som möjligt. De fornlämningar som eventuellt kunde framkomma vid schaktningen skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Fornlämningar som direkt berördes eller kunde komma att beröras, i och med att schakten planerades att dras genom eller nära intill dessa, var boplatser L2008:7560 (Sträcka 1), L2008:7559 (Sträcka 2) och hög (troligen grav) L2010:3400 (Sträcka 3).

Metod och analyser

Sträcka 1-3 undersöktes genom sökschaktning före markarbetet tog vid. Schaktningen gjordes skiktvis ned till anläggningsnivå. Framkomna anläggningar undersöktes dels genom handgrävning, dels med hjälp av maskin. Schakt och anläggningar dokumenterades med skriftlig beskrivning och inmättes digitalt med RTK-GPS. Anläggningar ritades i profil och fotograferades.

Sträcka 4 tillkom som undersökningsområde då entreprenören observerat och rapporterat lämningar utanför det angivna undersökningsområdet. Östra halvan efterundersöktes och schaktväggarna dokumenterades. Väster därom grävdes sökschakt tills inga ytterligare anläggningar fanns längs med kabelsträckningen. I östra delen har de mindre lämningarna dokumenterats genom profilritning och de mer omfattande har fotograferats och sedan behandlats i 3D-modelleringsprogram. Sektionerna redovisas i Bilaga 2-3.

Fyra jordprover insamlade vid Sträcka 1, 2 och 4 har analyserats för makrofossil av Jens Heimdahl, Statens historiska museer (SHM). Analysen inriktades på funktionella aspekter, vilka spår av aktiviteter och miljöer som kunde spåras i närheten samt för daterbart material med kort egenålder. Fem ¹⁴C-analyser har utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet.

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

Sträcka 1

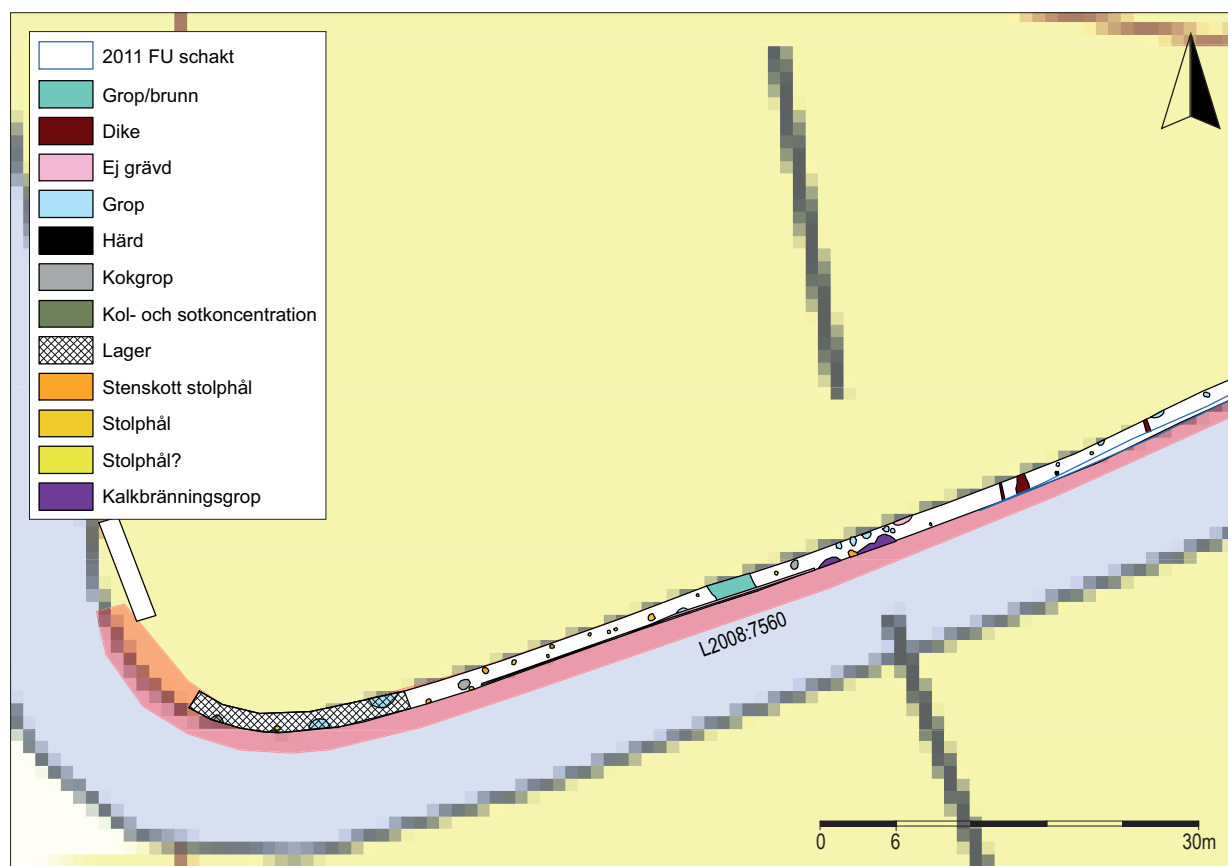
Schaktsträckan gick längs med och direkt norr om det schakt där det år 2011 hittades lämningar från både bytomten Åby och äldre lämningar av boplats och bebyggelse. Dateringar som gjordes vid förra undersökningstillfället visade att boplatsen kunde härledas till äldre romersk järnålder och vikingatid/tidigmedeltid (boplats L2008:7560; Hörfors och Lundgren 2015:26). Det markerade höjdläget i terrängen har därmed visats vara ett attraktivt boplatsläge under lång tid med goda förutsättningar för bostad och tidig odling (ibid 2015). Boplatsen har undersökts och borttagits inom schaktsträckan, men fortsätter utanför schakten med okänd utbredning och är därmed inte avgränsad i sin helhet.

Diskrepanser i inmätningarna från 2011 års undersökning

Inmätningarna från 2011 års undersökning överlappar i öster med det nu aktuella schaktet, vilket inte stämmer in med vad som syntes nu i fält. Vid schaktningen märktes att den östra delen av det aktuella schaktet var orört, men däremot syntes det gamla schaktet från 2011 ställvis titta fram från södra schaktväggen. Den östra delen av 2011 års inmätningar ska alltså förskjutas 1-1,5 m åt söder. Öst-västlig riktning på schakt och anläggningar verkar dock stämma eftersom de diken (i N-S riktning) som påträffats under båda undersökningarna ligger i linje med varandra (se A894 och A898). Därför har ovanstående fungerat som ett ungefärligt jämförelseunderlag vid tolkningen av resultatet.

Järnåldersbebyggelse

I schaktet framkom 44 anläggningar som bedömdes som förhistoriska. De utgjordes av 22 stolphål, 18 gropar, tre kokgropar och en härd. Utöver det observerades årderspår samt ett område med kulturlager i västra delen, där schaktet kröker sig. Kulturlagret överlagrade

Figur 5. Västra delen av Sträcka 1. Skala 1:600.

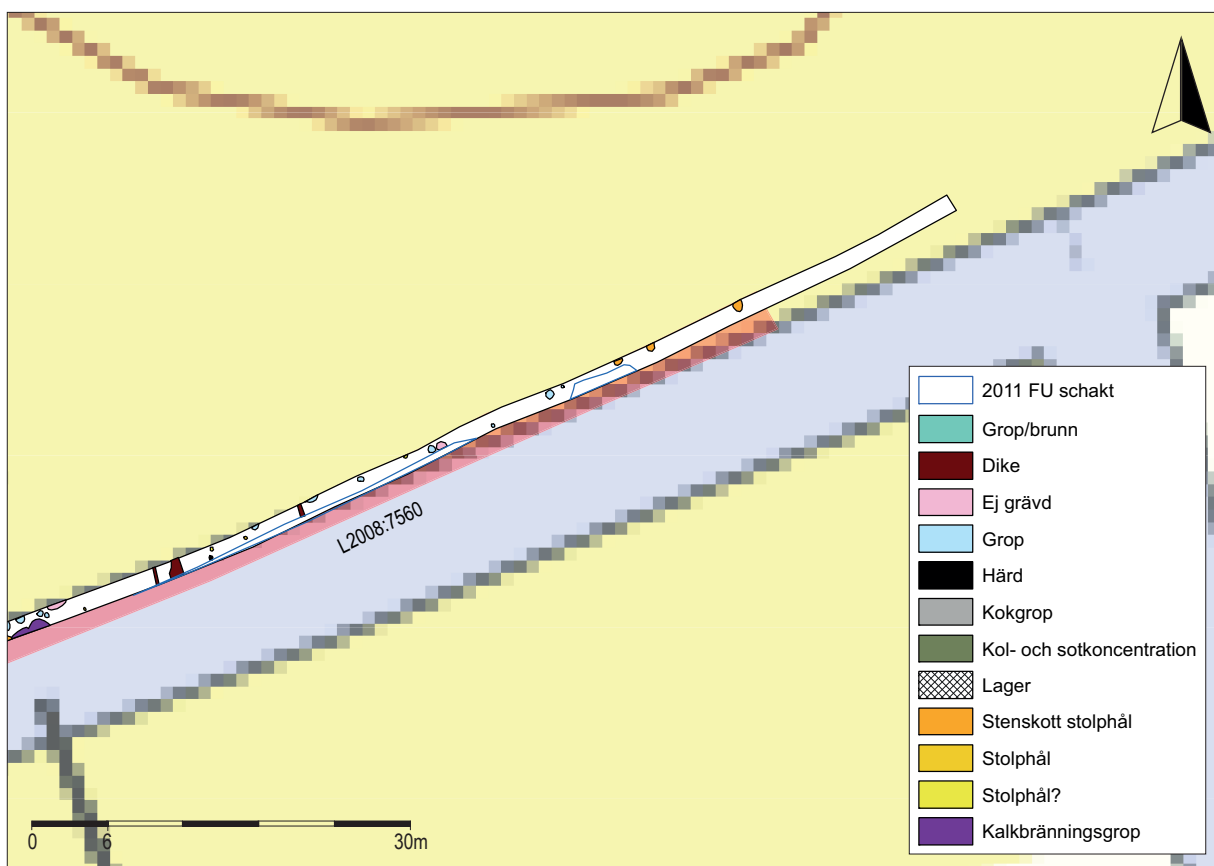
anläggningarna och är samma lager som observerades vid 2011 års undersökning. För en karta över anläggningarnas ID se Bilaga 2.

Västra delen av ytan verkar ha använts mest intensivt. Där ligger byggnadslämningar, matlagingsgropar och andra gropar tätt ihop. Det går att se kluster av vissa lämningstyper, vilket även noterades vid undersökningen 2011 (Hörfors & Lundgren 2015). Groparna är spridda över hela sträckan men det går att se två samlade grupper, de har markerats på karta som omr 2 och 4 på figur 7. Groparna var 0,50 - 1,60 m stora och ofta rundade i plan, 0,20 - 0,50 m djupa med varierande fyllning men som huvudsakligen var av gråbrun silt med inslag av bränd lera, kol och ibland med obrända ben.

Stolphålen finns över större delen av sträckan, men det går att se ytor som domineras av stolphål som ligger i linje, och/eller i par med varandra, som antyder möjliga lägen för byggnader. Områdena har ringats in på karta, se figur 7. I område 3 har majoriteten av stolphålen samma storlek i plan, 0,20 m i diameter, förutom tre som är 0,30 - 40 m i diameter (se A453, A462, A476 m fl). Ett jordprov från stolphål A453 i samma

grupp har analyserats för makrofossilt material; i första hand för att säkerställa ett material med låg egenålder för datering. Heimdahl (2020) kunde se att det innehöll benfragment och fyra sädeskorn, varav ett skalvete (emmer- eller speltvete). Skalvetekärnan skickades på datering och har daterats till yngre romersk järnålder (255 - 427 e Kr, 2 sigma). Skalvete var vanligast att odla under just äldre järnålder och längre tillbaka i tiden, och enligt Heimdahl är det sannolikt att anläggningen har ingått i ett bostads- eller kokhus (Heimdahl 2020). Utifrån dateringen går det att säga att stolphålet har fyllts igen med matavfallsinblandad jord från boytan någon gång under 200 - 400-talen.

Kokgroparna låg i närheten av de utpekade potentiella huslägena och var 0,60 - 1,0 m i diameter med fyllningar som innehöll rikligt, eller dominerades av, skörbränd och skärvig sten, kol och sot (A382, A428 och A533). I A533 var ett par bitar rödbränd kvartsmagrad keramik, ca 2 cm stora. Bitarna är spjälkade delar av ut- eller insidan av ett kärl (fynd nr 16). Om man jämför med schaktet från 2011 har det hittats ytterligare kokgropar alldeles intill, se t ex A2308 och 2294.

Figur 6. Östra delen av Sträcka 1. Skala 1:600.

Då lades ett fokus på osteologiska analyser av benmaterialet som visade att kokgroparna innehöll ben av nöt, svin, brunrätta, stor gräsätare samt däggdjur (ej människa). Flera ben visade även slaktmärken (Hörfors och Lundgren 2015:27).

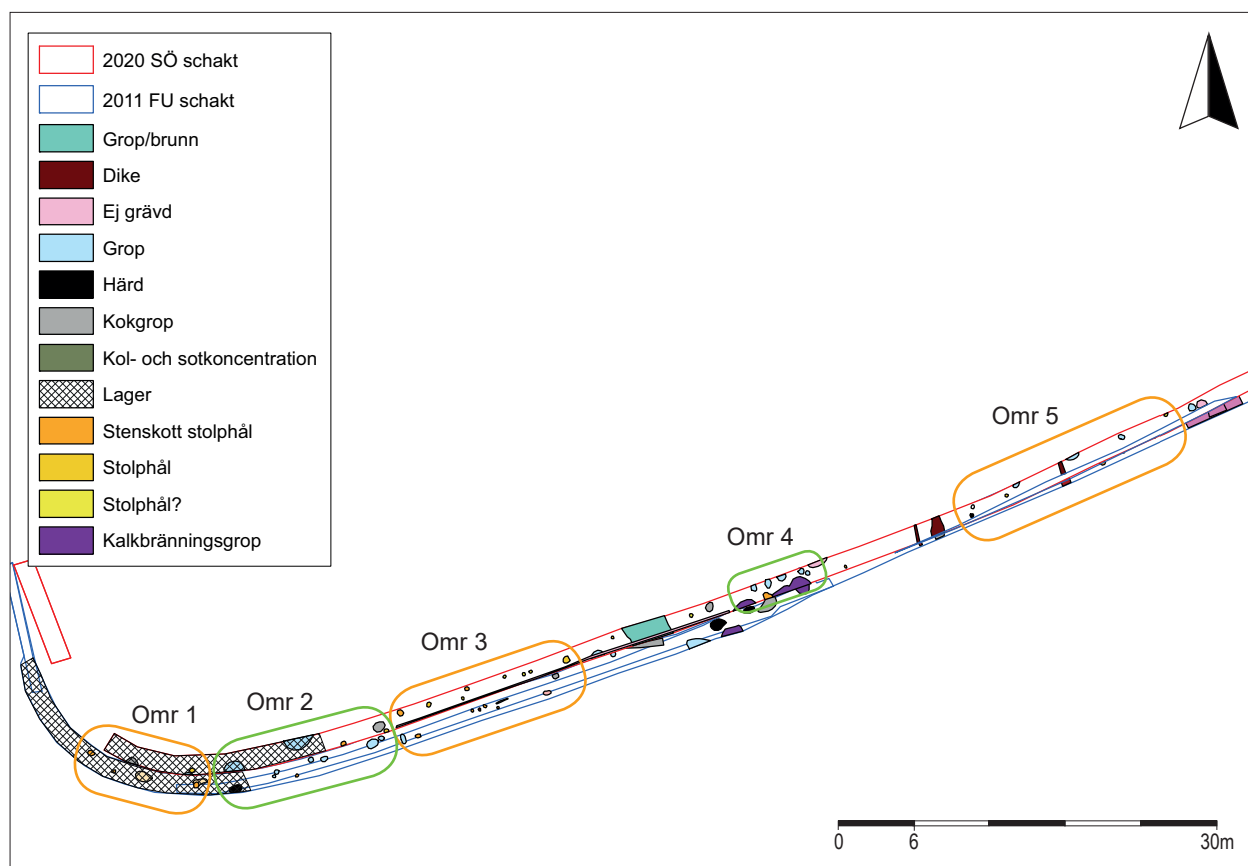
Grop eller brunn?

En anläggning som skiljde sig från de andra var A519. Vid framschaktning såg den ut som en stor kulturlagerfläck som var 3,5 m lång, fyllde hela schaktbredden och fortsatte utanför båda schaktkanterna. När ett snitt drogs med maskin i den västra ytterkanten visade det sig vara en nedgrävning som gick ner relativt brant på djupet. Djupet i ytterkanten var 0,60 m. Det faktiska djupet är inte känt. Under fältarbetet tockades den som en möjlig brunn på grund av storleken, den för lämningstypen karaktäristiska oregelbundna och ”urvispade” botten och den heterogena, omgrävda fyllningen.

För att se om det gick att få mer information om lämningens funktion och ålder togs prov för makrofossil analys. Det visade innehålla träkol, förkolnade

sädeskorn, ogräs och en glasad mineralsmälta. Enligt Heimdahl (2020) representerar fyllningsmaterialet troligtvis inte gropens primära syfte eller funktion, utan är snarare markskräp från bostadsmiljön nära intill som använts för att fylla igen gropen. Eftersom gropen föreföll omgrävd och verkter ha fyllts igen i omgångar medför det källkritiska problem vid datering av material från fyllningen, men i syfte att få en grov datering på när anläggningen gått ur bruk skickades kornkärnan på ¹⁴C-analys. Resultatet blev förromersk järnålder; 370 - 173 f Kr, 2 sigma. Dateringen visar att boplatssytan har använts även före år noll.

En jämförelse gjordes med 2011 års schakt för att se om gropen observerats även där. Det är möjligt att anläggning A2294 – som låg precis söder om A519 och syntes fortsätta in i schaktväggen i riktning mot A519 – är densamma. A2294 tockades när det begav sig som en kokgrop, men det baserades endast på gropens ytterkant. Deras fyllningar stämmer överens. Är det en och samma finns i så fall en sydlig avgränsning.

Figur 7. Nu aktuella schakt i rött och 2011 års schakt i blått (Hörfors och Lundgren 2015). Vid en sammanläggning av resultatet från båda grävningarna går det att identifiera koncentrationer av lämningar. Orange ringar markerar potentiella huslägen utifrån stolphålsförekomsten; omr 1, 3 och 5. Gröna markerar kluster med gropar; omr 2 och 4. Skala 1:600.

Åby bytomt

Vid undersökningen påträffades två kalkbränningsgropar, A541 och A565. En av dem hade en kraftigt orangebränd lina av lera som omgav gropen (A565, figur 8). Enligt Ole Stilborg (SKEA) är det den omgivande undergrundsleran som blivit upphettad och bränd av värmen i gropen när kalken brändes (se Ole Stilborg, SKEA, i Hörfors och Lundgren 2015). I botten av gropen, innanför den brända linsen, syns ett tunt lager vitt smul av kalkrester. De ligger nära intill de två kalkbränningsgroparna som tidigare undersöktes 2011, dvs A2144 och A2286.

Ca 20 m från området med kalkbränningsgropar framkom en grop som tolkas ha tillkommit vid samma aktiviteter men kanske som en avfallsgrop för spillet från kalkbränningen eftersom den saknar spår efter upphettning (A650). I gropen fanns rikligt med kol, grova bitar lerklining och två centimeterstora oidentifierbara bitar som kan vara kalkrest eller del av kritpipa (fynd nr 2).

För en djupare diskussion om groparnas funktion, relationen till gårdstomterna utifrån det historiska kartmaterialet och den keramiska analysen av leran hänvisas till rapporten från 2011 års undersökning (Hörfors och Lundgren 2015).

Andra lämningar som tolkades tillhöra historisk/nyare tid är grop A644 med ett kritpipsfragment i, grop A692 med tegel en bit ner i fyllningen och A723 längst åt öster som är ett recent stenskott stolphål med buteljglas i fyllningen.

Figur 8. Kalkbränningsgrop A565.
Foto mot S, Linnéa Hernqvist, ÖM.

Sträcka 2

Sträcka 2 gick i åkermark och sökschaktades med 0,80 m bred skopa ned till orörd steril nivå. Nio schakt öppnades upp längs den 240 m långa sträckan som var belägen i en sydvästsluttning. På andra sidan vägen i sluttningen är boplat L2008:7559 som har daterats till mellaneneolitikum och äldre bronsålder. På höjden direkt norr om undersökningsområdet finns flera skålgropslokaler på impedimenten. Uppgifter finns också om att en nu borttagen gravhög ska ha legat på det högsta läget.

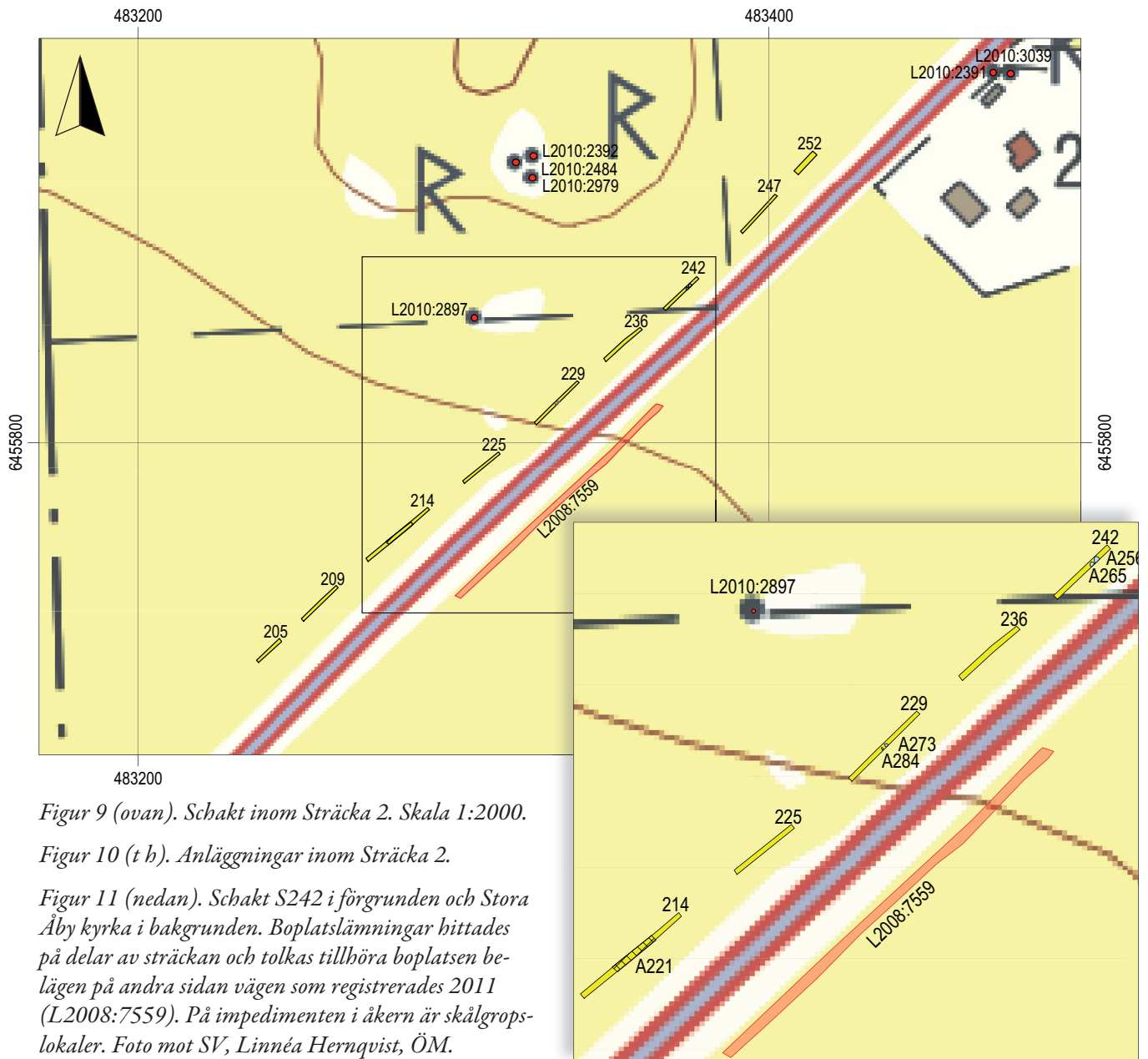
I schakt S242 framkom två gropar som var 1,2 x 1 m respektive 0,90 x 0,80 m i plan (A256 och A265). Båda fortsatte utanför schaktväggen och hade en fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av kol, bränd lera samt enstaka stenar. I den större var stenarna skärviga.

Söder därom, i schakt S229, framkom ett stolphål och en sot- och kolfläck (A273 resp A284). Stolphålet var relativt kraftigt, 0,60 m i diameter, och hade en kolfärgad fyllning. Omrörda stenar centralt i anläggningen antyder att det har varit stenskott. Jord från fyllningen analyserades för makrofossilt material men det fanns inget som kunde säga något om konstruktionen som anläggningen ingått i vad gäller funktion eller karaktär (Heimdahl 2021). Kol från stolphålet skickades på ¹⁴C-analys och har kunnat dateras till senneolitikum (2284 - 2037 fKr, 2 sigma). Sot- och kolfläcken var tunn, 0,60 x 0,20 m stor och är sannolikt ett utkast från en eldplats i närheten.

Längre ner i sluttningen i schakt S214, under det 0,30 m tjocka ploglagret, syntes ett 0,10 m tjockt siltigare jordlager med kolstänk, bränd lera och några stenar (A221). Kulturlagret kan vara ett äldre odlingslager som har avsatts i sänkan som inte påverkats av senare plöjning.

Stolphålet och sot- och kolfläcken har tolkats som en fortsättning på den boplat som undersöktes år 2011 på andra sidan vägen utifrån både liknelser i karaktär och samstämmiga dateringar. Som noterades 2011 är det intressant att ytan ligger i sluttningen ovanför en sänka i terrängen och inte på höjden (Hörfors och Lundgren 2015:56). Även om lämningen bara är delundersökt med okänd utbredning så verkar det som att platsen främst har använts under neolitikum – äldre bronsålder utifrån de observationer och dateringar som gjorts i dagsläget.

Vad gäller groparna A256 och A265 går de inte säkert att knyta till boplat L2008:7559, och eftersom de låg på större avstånd har de registrerats som ett eget boplatsoområde i Fornreg. Det finns dock liknelser med de gropar som undersöktes 2011 och det är sannolikt att de har tillkommit vid samma sorts aktiviteter.

Figur 9 (ovan). Schakt inom Sträcka 2. Skala 1:2000.

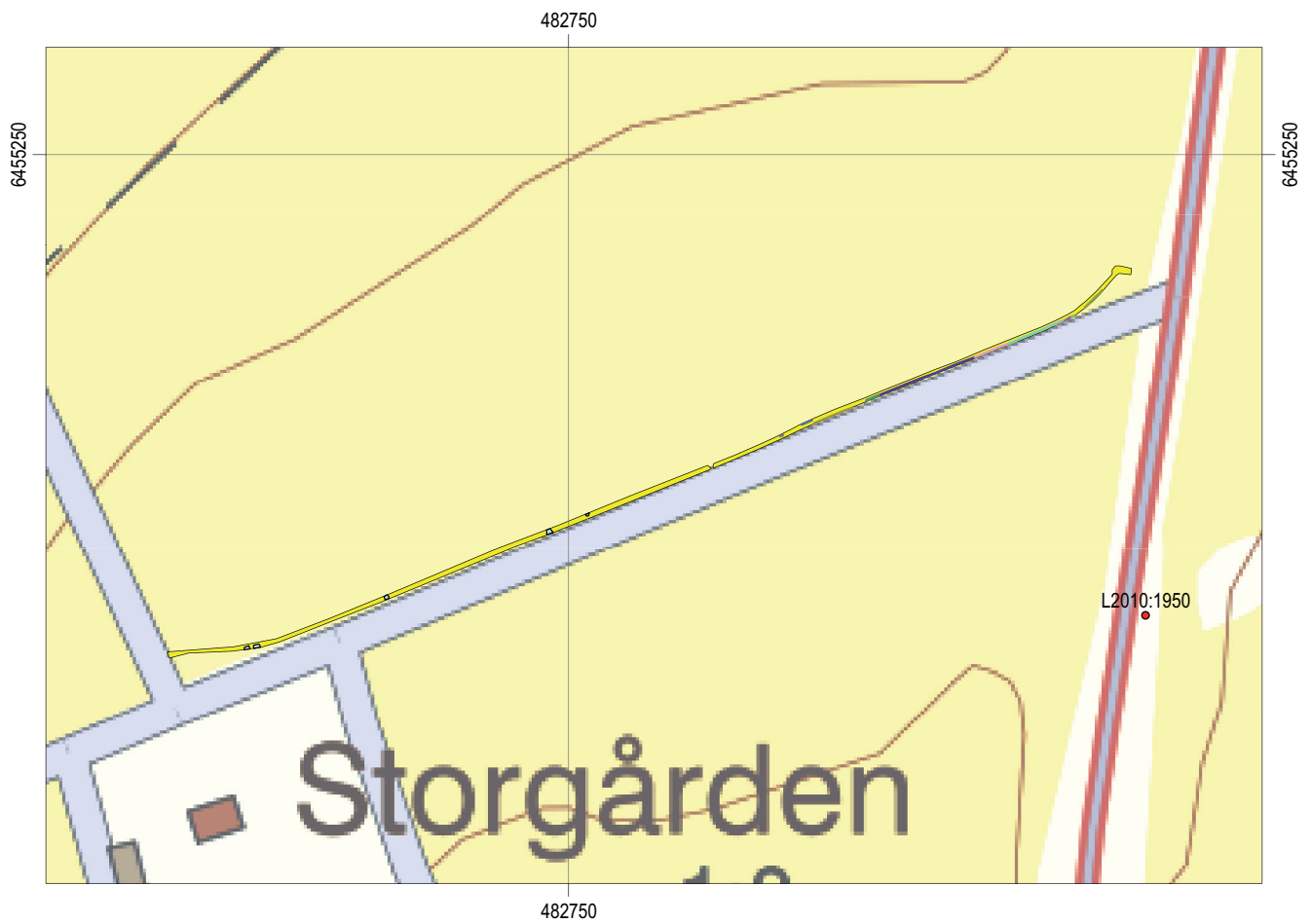
Figur 10 (t h). Anläggningar inom Sträcka 2.

Figur 11 (nedan). Schakt S242 i förgrunden och Stora Åby kyrka i bakgrunden. Boplatslämningar hittades på delar av sträckan och tolkas tillhöra boplatsen belägen på andra sidan vägen som registrerades 2011 (L2008:7559). På impedimenten i åkern är skålgropslokaler. Foto mot SV, Linnéa Hernqvist, ÖM.

Figur 12. Schakten inom Sträcka 3. Skala 1:2000.

Figur 13. Schakten inom Sträcka 4. Skala 1:2200.

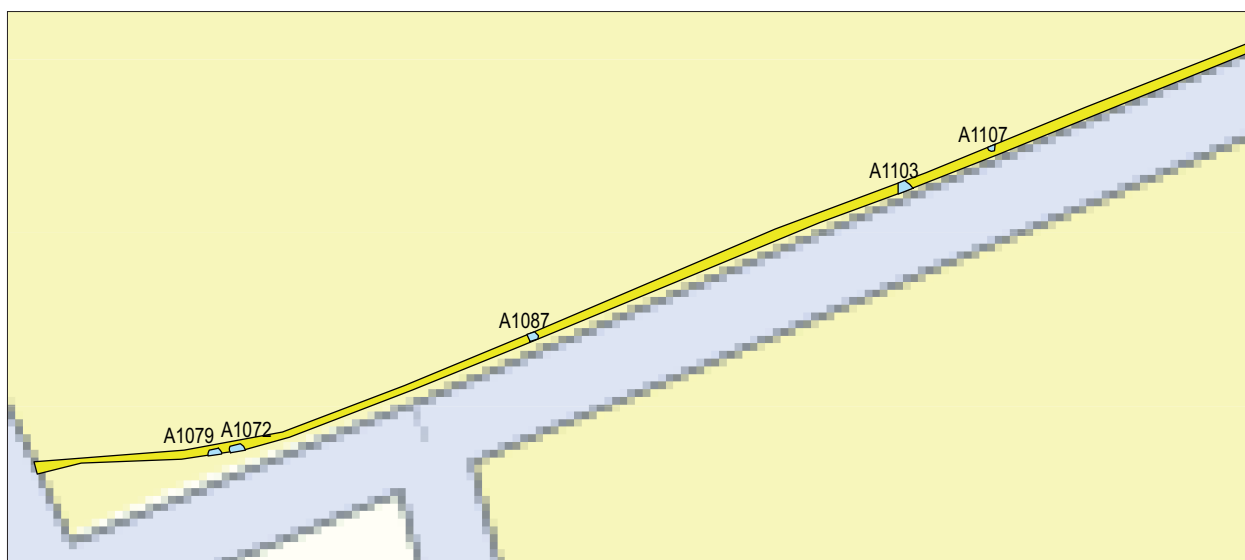
Sträcka 3

Sträcka 3 löpte bredvid gravhög L2010:3400 i åkermark. Sju sökschakt togs upp på den 160 m långa sträckan. Schakten var 0,80 m breda och grävdes ned till orörd steril nivå som låg på 0,30 - 0,50 m djup. De innehöll endast matjordslager följt av undergrund av gulbrun grusig sand med sten och inget av arkeologiskt intresse.

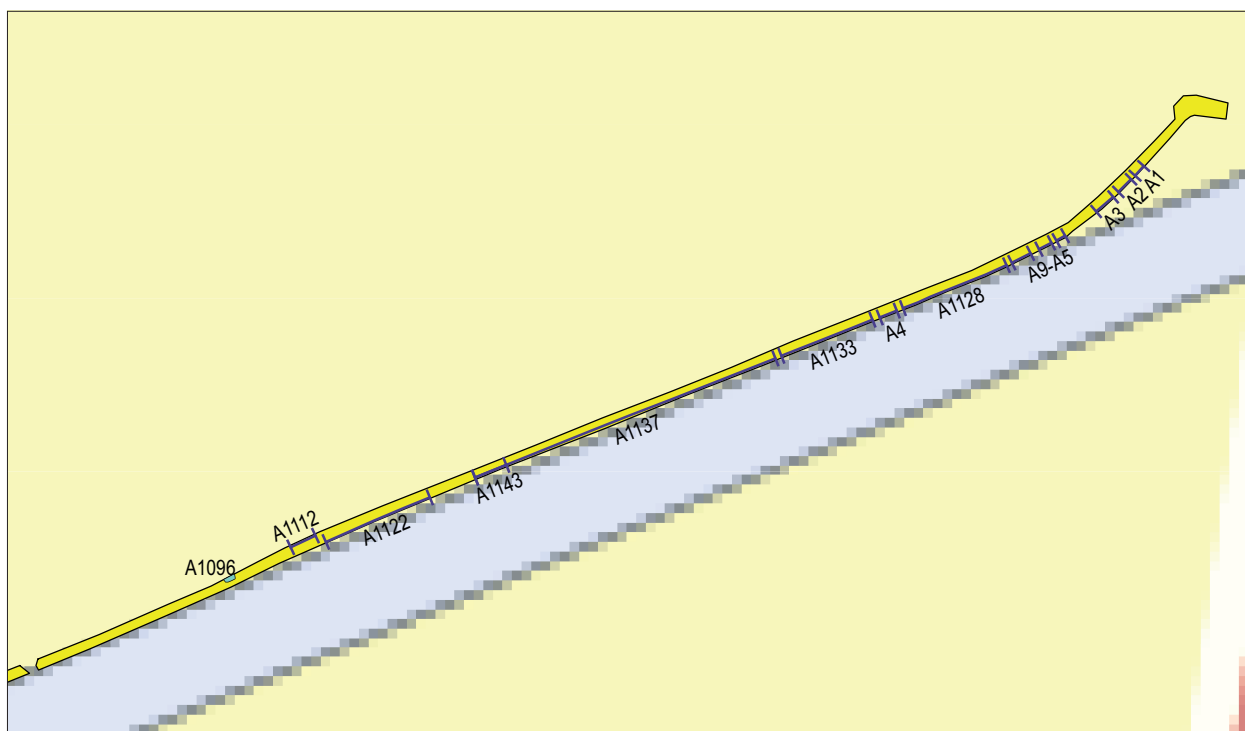
Sträcka 4

Förhistoriskt gropsystem

Östra halvan av sträcka 4 har efterundersökts i schaktväggarna. Längst åt öster syntes gropar och tre möjliga stolphål på rad som har fått ID A1–A9. Fyllningen i dem bestod av gråbrun silt med inslag av bränd lera, kol och enstaka obränt ben. I grop A5 var en liten bit lerklining med tunna flätverksavtryck. De flesta var mindre

Figur 14. Anläggningar inom den västra delen av Sträcka 4. Skala 1:1000.

Figur 15. Anläggningar inom den östra delen av Sträcka 4, dokumenterade i sektioner. Skala 1:800.

till storleken och syntes endast i sydöstra schaktvägen, förutom A4 som var en större grop som fortsatte på båda sidor om schaktet med en mycket heterogen fyllning och oregelbunden botten.

Väster om A9 på en sträcka om 60 m följde sedan ett område som var mycket intensivt grävt. Det totala antalet gropar gick inte att utskilja, men sammantaget i alla sektioner (förutom A1137) gick det att se minst 20 stycken. De hade grävts dels i varandra och dels bredvid varandra (se profiler i Bilaga 2). I sektion A1137 fortsatte groparna under schaktbotten utan några synliga nedgrävningskanter.

Gropsystemet låg under det 0,40 m tjocka ploglagret och syntes i båda schaktkanterna. Fyllningen i dem var kraftigt heterogen och melerad av brun silt blandat med gul och beige fin sand/lerig silt (som undergrunden). I många av groparna låg även undergrundsmaterialet som linser i groparna. En del hade fyllts igen med kraftigt eldpåverkad stenar, ofta i övre delen av fyllningen, både som skikt och som spridda inslag. Det gällde särskilt groparna i väster (se A1112 och A1122). Groparna var i allmänhet ganska tomma på fynd, men de flesta hade inslag av kol från stänk till större bitar och bränd lera. Enstaka obrända ben fanns även spridda i groparna. Många hade mycket oregelbundna nedgrävningskanter och en del gick som ”tungor” som löpte i olika riktningar. Många fortsatte även ner under färdig schaktbotten som låg på ca 1,10 m djup.

Keramik hittades i grop A4 och i en av groparna i sektion A1122. Bitarna var små, rödbrända, mycket porösa och bergartsmagrade.

När schaktväggarna i den östra delen dokumenterats vidtog grävningen av den västra delen fram till Sträcka 1 som schaktningsövervakades av arkeolog. Här framkom ytterligare fem gropar i likhet med ovan nämnda. De tolkades som samma sorts gropar och hade bränd sten samt kol och sot i ytan. De undersöktes inte utan framrensades endast. Storlek i plan var ca 1,0-2,0 x 1,3 m (A1072, A1079, A1087, A1103 samt A1107). De låg glest och sträckte sig nästan fram till boplatsen vid Sträcka 1.

Analyser och tolkningar

Ett jordprov insamlat från fyllningen i botten av en grop i sektion A1122 analyserades för makrofossil för att utreda innehållet i jorden och få fram bra material att skicka på ¹⁴C-datering. Det visades innehålla en stor mängd matavfall i form av benfragment och förkolnad säd. Dominerande var skalkorn. Det fanns även

ett inslag av råglosta – ett åkerogräs under medeltiden – men som enligt Heimdahl kan ha odlats som sädeslag under förhistorisk tid (Heimdahl 2021). En skalkornskärna från makroprovet skickades på ¹⁴C-analys för att få en grov indikation på ungefär när de fyllts igen och tagits ur bruk. Även träkol från grop A4 i den östra delen av sträckan skickades för att få en rumslig spridning i vilket fyllningsmaterial som daterades. Resultatet blev påfallande lika – båda inom förromersk järnålder. Skalkornet daterades till 194 f.Kr - 6 e.Kr och träkolet till 349 - 51 f.Kr. Provresultaten, tillsammans med innehållet av eldpåverkad sten, visar att groparna har börjat fyllas igen med matlagningsavfall under sista delen av förromersk järnålder.

Varför groparna har grävts och vad de har använts till från första början är oklart, men en möjlig förklaring är som tåktgropar för att komma åt undergrundsmaterialet, som här bestod av en mycket fin och ”flygig” beige till gul sand. Mot schaktbotten övergick materialet till lite mer kompakt, lerig silt i samma färgton. Groparnas oregelbundna nedgrävningskanter med utstickare åt olika håll pekar på att man har grävt sig ner och följt ett visst jordmaterial som man har velat komma åt. Tolkningen baseras också på liknelser med de gropsystem/möjliga tåktgropar som undersöktes utanför Vadstena av Östergötlands museum inför bygget av den nya vägsträckningen Förbifart Vadstena (RäF 2014) (boplats L2009:9956 – jmf gropsystemen A2, omr II samt A3, schakt 4). Groparna på den boplatsen varierade i storlek och form från 0,60 x 0,80 m till 2 x 3 m stora i plan. De hade allt från runda och ovala till oregelbundna former med skålformade, plana och oregelbundna bottenar. Fyllningarna bestod av flera skikt och det övre fyllnadslagret innehöll sten. Groparna tolkades som att de grävts av samma orsak och under en kort tidsrymd. Linser av undergrundssanden samt linser med avsatta material syntes i vissa gropar vilket har tolkats som att de har stått öppna under perioder. Makrofossilanalysen visade ett tydligt innehåll av matlagningsavfall med förkolnade spannmål och ben m.m. Dateringar på fyllningsmaterialet föreslår att groparna har fyllts igen som senast under romersk järnålder. Eftersom groparna verkade ha stått öppna efter uppgrävning tolkades igenfyllningen med inblandning av matavfall inte ha något att göra med deras primära funktion. Groparna tolkades sannolikt ha grävts som tåktgropar för att komma åt ett visst undergrundsmaterial. Groparna var grävda genom undergrunden av

lerig finsand, ner till ett undre lerskikt och ibland ner genom leran (Räf 2014).

Räf (2014) diskuterar också möjliga användningsområden för både sand och lera i boplatssammanhang. Lera har givetvis använts flitigt för flera ändamål så som keramik tillverkning, byggmaterial till golv och lerklining till väggar, men även till olika sorts eldstäder/ugnar och för specialiserade hantverk som järnhantering. Möjliga användningsområden för sand under förhistorisk tid kan vara som bärlager, jordförbättring för leriga jordar eller dränering (ibid 2014). Ett annat möjligt användningsområde för sand är som byggnadsmaterial som en komponent i lerklining (Hidemark 2017).

En annan boplatz där det påträffats täktgropar är Pryssgården i Norrköping. Groparna där kunde dateras till yngre bronsålder och det gick att se att groparnas bottenprofiler följde nivån med ett skikt av finmo i undergrunden – i dagens beteckning silt – och att det verkade vara just det materialet man ville gräva upp (Borna-Ahlqvist m fl 1998).

En jämförelse mellan fyllningarna i nu aktuella gropar med de ovan nämnda på boplatzen utanför Vadstena visar att båda hade strimmor och linser av undergrundsmaterialet samt sand, varvat med den bruna silten/sanden med skörbränd sten. Om linserna och strimmorna representerar att de har stått öppet en tid och fyllts upp i omgångar behöver inte fyllningen ha något med groparnas primära syfte att göra. Heimdahl föreslår att de nu aktuella groparna använts som matlagingsgropar baserat på fyllningen och makrofossilresultatet (2021). Men det blir svårt att säga något om syftet med groparna utifrån fyllningsmomentet/momenten i det här fallet.

Det scenario som ter sig mest sannolikt är att groparna, någon gång före yngre förromersk järnålder, har öppnats upp för att komma åt finsanden och/eller silten. De har sedan börjat fyllas igen någon gång under de sista två århundradena före kristi födelse med det material som fanns nära till hands – i det här fallet avfallsblandad jord och förbrukad matlagingssten från en närliggande boplatz – och verkar ha stått öppet, varvat med att fyllas igen i omgångar.

Gropssystemet ligger i närheten av, och är samtida med, boplatz L2008:7560 vid sträcka 1.

Åtgärder

Efter slutförd undersökning gjordes ändringar och nyregistreringar i Fornreg.

Sträcka 1 passerade genom gårdstomter som tillhört Åby by som inte tidigare var registrerade i fornminnesregistret men som nu har registrerats som möjlig fornlämning och erhållit lämnings-ID L2021:6069. Lämningen uppfyller inte fornlämningsrekvisiten eftersom den är bebyggd och fortfarande i bruk. Bytomtens geometri har baserats på gårdarnas utbredning enligt 1639 års karta. Boplatz L2008:7560, belägen inom samma område, har enligt rådande praxis ändrats till boplatzområde och geometrin har utökats till att även omfatta det nu aktuella schaktet. Lämningen är undersökt och borttagen inom schaktsträckan men fortsätter utanför schakten med okänd utbredning.

På **Sträcka 2** har boplatz L2008:7559 ändrats till boplatzområde och utökats med en till yta som innefattar stolphålet och sot- och kolfläcken som tolkas ingå i samma boplatz. De två groparna längre åt norr ligger på längre avstånd från övriga och sambandet däremellan är osäkert varför de har registrerats som ett separat boplatzområde; L2021:5977.

Inom **Sträcka 3** - inga åtgärder.

Det stora området med gropar på **Sträcka 4** har registrerats som ett boplatzområde och benämns som gropsystem med ID L2021:6424. Lämningen omfattar den intensivt grävda sträckan, d v s den östra halvan av sträckan.

Referenser

- Borna-Ahlkvist H, Lindgren-Hertz L & Stålbom U. 1998. *Pryssgården : från stenålder till medeltid : arkeologisk slutundersökning RAÄ 166 och 167, Östra Eneby socken, Norrköpings kommun, Östergötland*. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. Linköping.
- Hidemark O. (2017). *Så renoveras torp & gårdar*. Elfte utgåvan Stockholm: Norstedts.
- Räf E & Norr L. 2009. *Järnstad. Järnframställning och boplatser*. Arkeologisk undersökning, RAÄ 155 och 159, Järnstad 2:3, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötland. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2009:01. Linköping.
- Björkhager V, Ohlsén M & Ranheden H. 2002. *Järnstad, ett fossilt odlingslandskap*. RAÄ 73, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötland. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2000:5. Linköping.
- Hörfors O & Lundgren R. 2015. *Boplatser och kalkbränningsgropar*. Raä Stora Åby 421, Järnstad 2:3 och Stora Åby 2:1, Ödeshögs stad och Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 2 och arkeologisk förundersökning. Rapport 2015:56. Östergötlands museum.
- Räf E. 2014. *Lager, gropar, rännor och en väg*. RAÄ 44, Vadstena 3:1 och 4:17, Kvarnbacken 1:3 och 1:17, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologisk slutundersökning. Rapport 2014:24. Östergötlands museum.
- Muntlig uppgift ang osteologi, Helen Romedahl, Östergötlands museum. 2021.

Lantmäteriakter

- Ägomätning, 1639. Kartakt: D103-98:D10:164-5 244. Åby nr 1-11. Stora Åby socken. Lantmäteristyrelsens arkiv
- Geometrisk avmätning, 1706. Kartakt: D103-98:1. Åby nr 1-11. Stora Åby socken. Lantmäteristyrelsen arkiv

Appendix 1. Makroskopisk analys

Makroskopisk analys av jordprover från schaktningsövervakning Stora Åby RAÄ 426 & 427, Stora Åby sn

Teknisk rapport

Jens Heimdahl Arkeologerna SHMM 2021-06-24

Bakgrund och syfte

Under den arkeologiska schaktningsövervakningen vid RAÄ Stora Åby 426 och Stora Åby 427, Stora Åby sn, Östergötland, insamlades fyra jordprover för analys av makroskopiskt innehåll med fokus på växtrester. Proverna insamlades från tre olika delsträckor: 1, 2 och 4. Delsträcka 1 fans boplatslämningar från äldre romersk järnålder till tidigmodern tid. På delsträcka 2 undersöktes en förhistorisk boplats av okänd ålder med bland annat stolphål. På delsträcka 4 provtogs en grop i ett större gropsystem. Frågeställningarna inför analysen berör de provtagna anläggningarnas funktion och karaktär. I uppdraget har också ingått att finna material med kort egenålder lämpliga för ¹⁴C-analys.

Metod och källkritik

Provtagning genomfördes av arkeologerna under utgrävningen. Inkomna till laboratoriet floterades proverna enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och därefter våtsiktades proverna i siktar med minsta maskstorlek om 0,25 mm. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Jacomet 2006 och Cappers m.fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, smältor, ben mm har eftersökts och kvantifierats. Vedartsanalysen genomfördes med hjälp av stereomikroskop. Vid identifiering av träslag i kolfragment används huvudsakligen Schweingruber (2004).

Samtliga tre prover innehöll förna i form av levande rottrådar, och det är tydligt att den provtagna jorden utgör en del av aktiva biologiska horisonter där material av mindre fraktioner kontinuerligt har omlagrats till nutid. Förekomsten av postdepositionellt inblandat material till följd av bioturbation kan därmed inte uteslutas. Den oförkollade fröbanken kan innehålla spår av en äldre fröbank (i synnerhet om dessa fröer är motståndskraftiga mot nedbrytning), men då detta inte kunnat säkerställas har endast det förkollade materialet i dessa prover analyserats.

Analysresultat

I resultattabellen har den del av materialet som inte är frukter eller fröer kvantifierats enligt en relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamlingar som görs. 3 prickar innebär att materialet dominerar provet och man hittar det var man än tittar.

Stora Åby 426 & 427		Delsträcka		1	2	4
		IPM	200024	754	200044	1225
		A	519	453	273	1122
		Kontext	Brunn/grop	Stolphål	Stolphål	Botten av grop
		Volym/l	2,1	2,1	1,6	2
	Förkolnade vedartade växter	Träkol	••	••	••	••
	Förkolnade örtartade växter	Örtfragment	•			•
	Animaliska lämningar	Benfragment (däggdjur)		•		•
	Övrigt	Glasad mineralsmälta	•			•
Förkolnade fröer/frukter mm						
Ogräs	Svinmålla-typ	<i>Chenopodium album</i> -type				1
	Snärjmåra	<i>Galium aparine</i>				1
	Berggsyra	<i>Rumex acetocella</i>		1		
	Smällglim	<i>Silene vulgaris</i>	1	1		
Äng	Gräs (ospec.)	<i>Poaceae</i> spp	1			
Odlat	Råglosta	<i>Bromus secalinus</i>				1
	Sädeskorn (ospec.) fragm	<i>Cerealia</i> indet	2	3		3
	Korn (osepc.)	<i>Hordeum vulgare</i>	1			
	Skalkorn	<i>Hordeum vulgare</i> ssp. <i>vulgare</i>				3
	Emmer-/Speltvete	<i>Triticum dicoccum/spelta</i>		1		

Diskussion

Delsträcka 1: Brunn/grop, A 519, PM 200024

Fyllningen i denna brunn innehöll, vid sidan om träkol, förkolnade sädeskorn och ogräs, samt en glasad mineralsmälta. Sädeskornen var hårt slitna och svåridentifierade, men ett av dem är ett korn. Intrycket är att materialet inte representerar gropen eller brunnens funktion. I stället representerar det antagligen markskräpet i den näraliggande marken som visar på närhet till bostads och köksmiljö.

Kornkärnan har kort egenålder, mindre än ett år, och fungerar antagligen utmärkt för en ¹⁴C-datering.

Delsträcka 1: stolphål A 453, PM754

I stolphålet påträffades benfragment och fyra sädeskärnor, varav ett kunde identifieras till skalvete, antingen emmer- eller speltvete. Innehållet indikerar att huset som stolphålet tillhör antagligen varit ett bostads eller kokhus. Skalveten var vanligast under äldre järnåldern och längre tillbaka i tiden, och dess förekomst pekar snarar mot boplatsen äldre fas.

Skalvetekärnan föreslås för ¹⁴C-datering. Dess egenålder är mindre än ett år.

Delsträcka 2: stolphål A 273, PM 200044

Jorden från detta stolphål innehöll endast måttliga mängder med träkol av vilket det är svårt att dra några vidare slutsatser om den tillhörande byggnadens funktion eller karaktär.

Träkolet kan användas för datering, men har en hög egenålder vilket ger en osäker datering. Om datering ändå skall ske kan en vedartsanalys bidra till en analys av felkällan.

Delsträcka 4: botten av grop i gropsystem A 1122, PM 1225

Fyllnaden i gropen innehåller gott om både animaliska och vegetabiliska matrester i form av benfragment och förkolnad säd (med ett visst inslag av åkerogräs). Gropsystemet verkar ha fyllt en matlagningsfunktion. Det dominerande sädeslaget är skalkorn, som också var det vanligaste sädeslaget från förromersk järnålder och framåt. Gräset råglosta var under medeltid ett besvärligt åkerogräs, men mycket tyder på att det kan ha odlats som ett sädeslag i förhistorisk tid. Detta går dock inte att avgöra i detta fall utifrån en enstaka förekomst.

En skalkornskärna föreslås för datering.

Referenser

- Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd edition. IPAS Basel University. Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571–590

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Linnéa Hernqvist
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av makrofossiler och träkol från Stora Åby SÖ, Stora Åby socken, Ödeshög kommun, Östergötland. (p 3785)

Förbehandling av makrofossiler:

- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av träkol:

- Synliga rottrådar borttages.
- 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
- 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labbnnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\%$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-71229	Sträcka 1, A453	-22,0	1 686 ± 31
Ua-71230	Sträcka 1, A519	-26,2	2 202 ± 32
Ua-71231	Sträcka 4, A1122	-24,1	2 083 ± 32
Ua-71232	Sträcka 2, A273	-25,1	3 753 ± 32
Ua-71233	Sträcka 4, A4	-25,8	2 141 ± 31

Med vänliga hälsningar

Karl

Håkansson

Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson

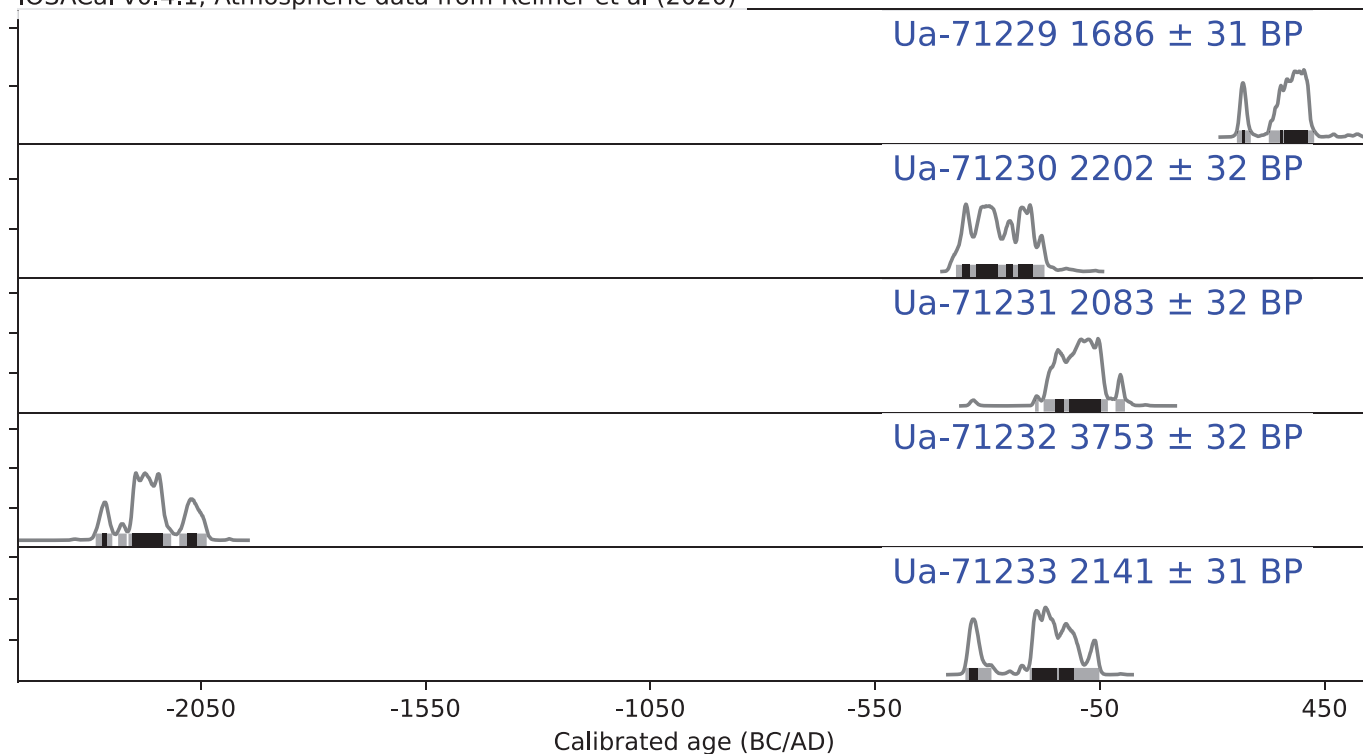
Datum: 2021.09.21

14:24:03 +02'00'

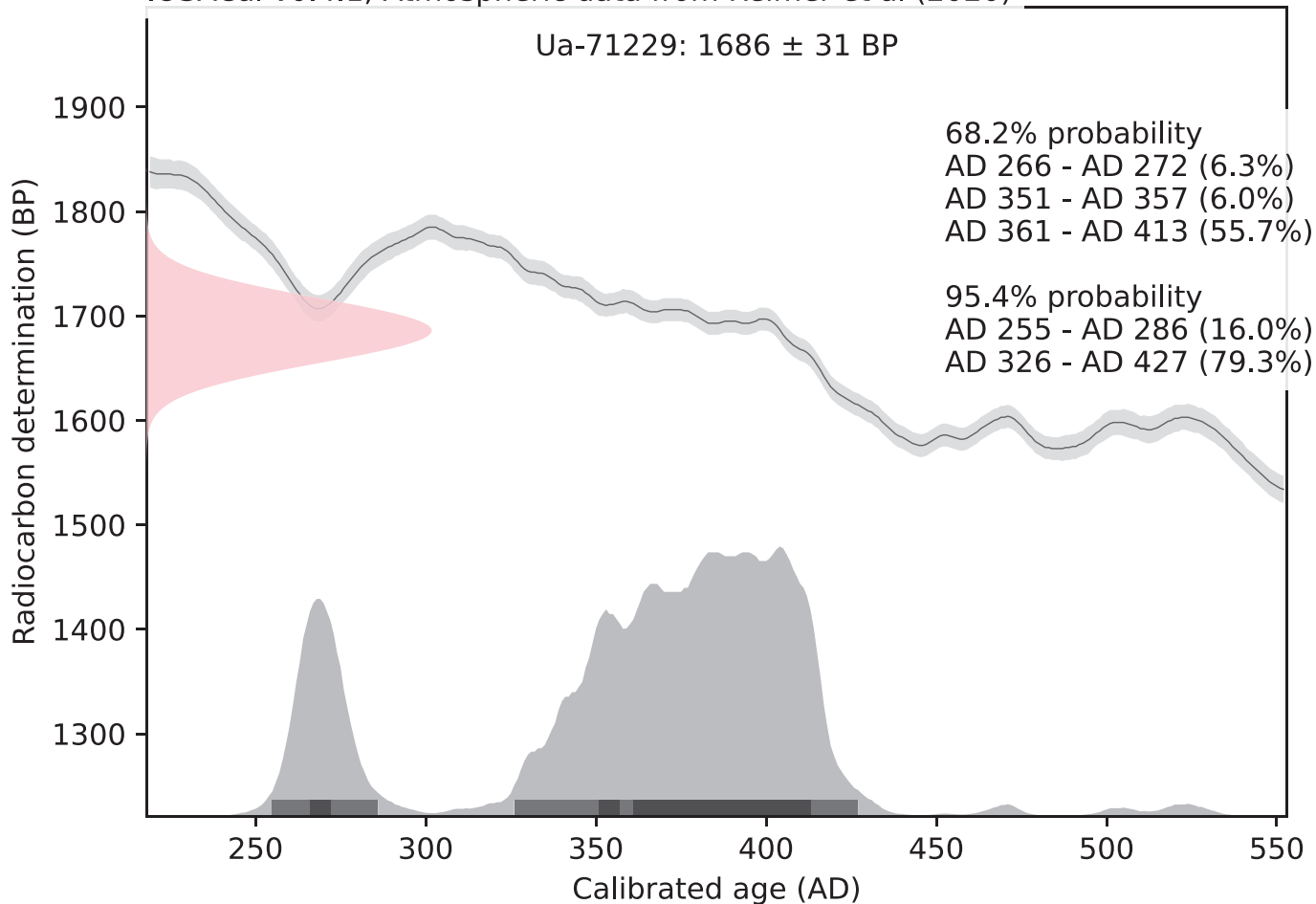
Karl Håkansson/Lars Beckel

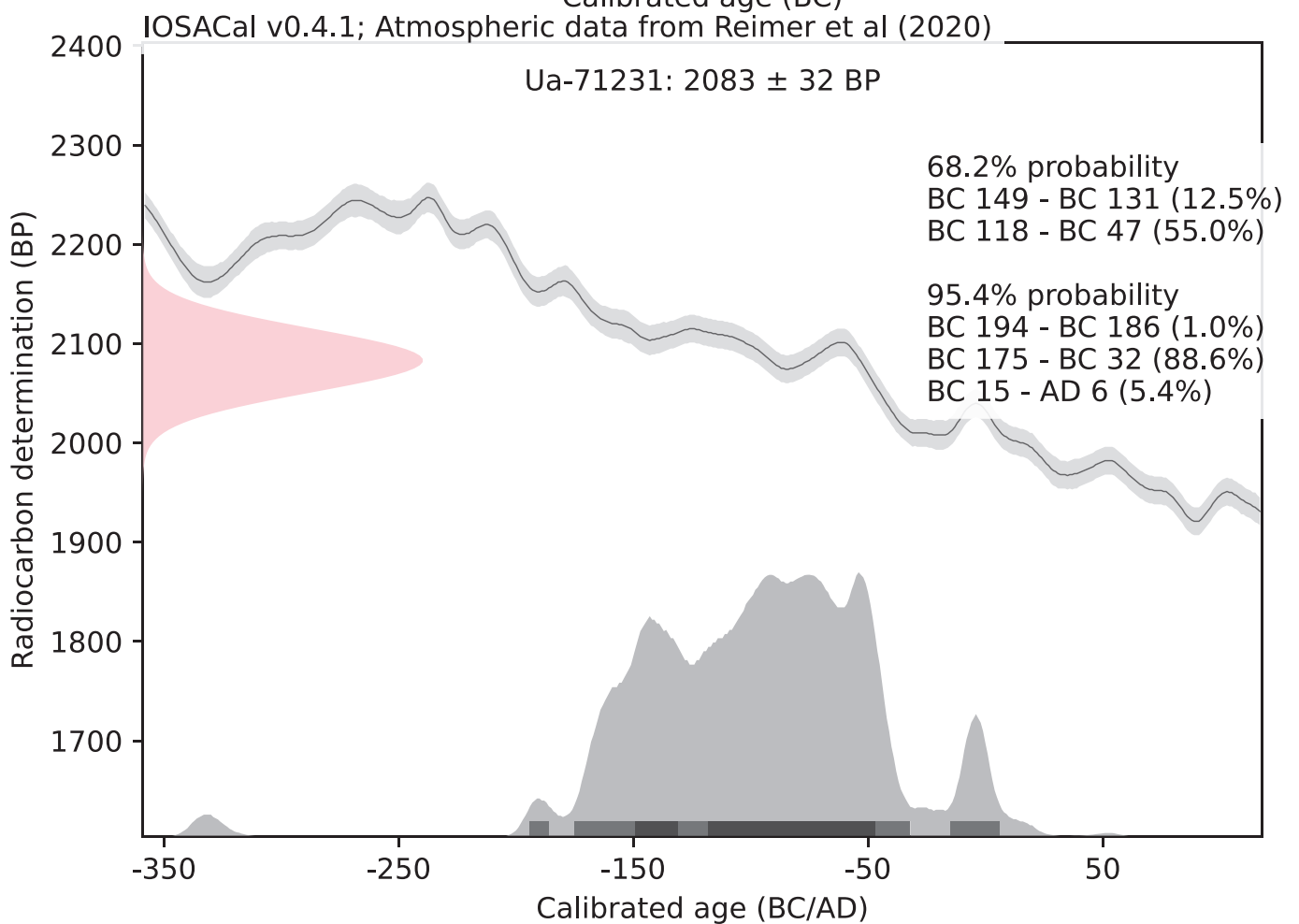
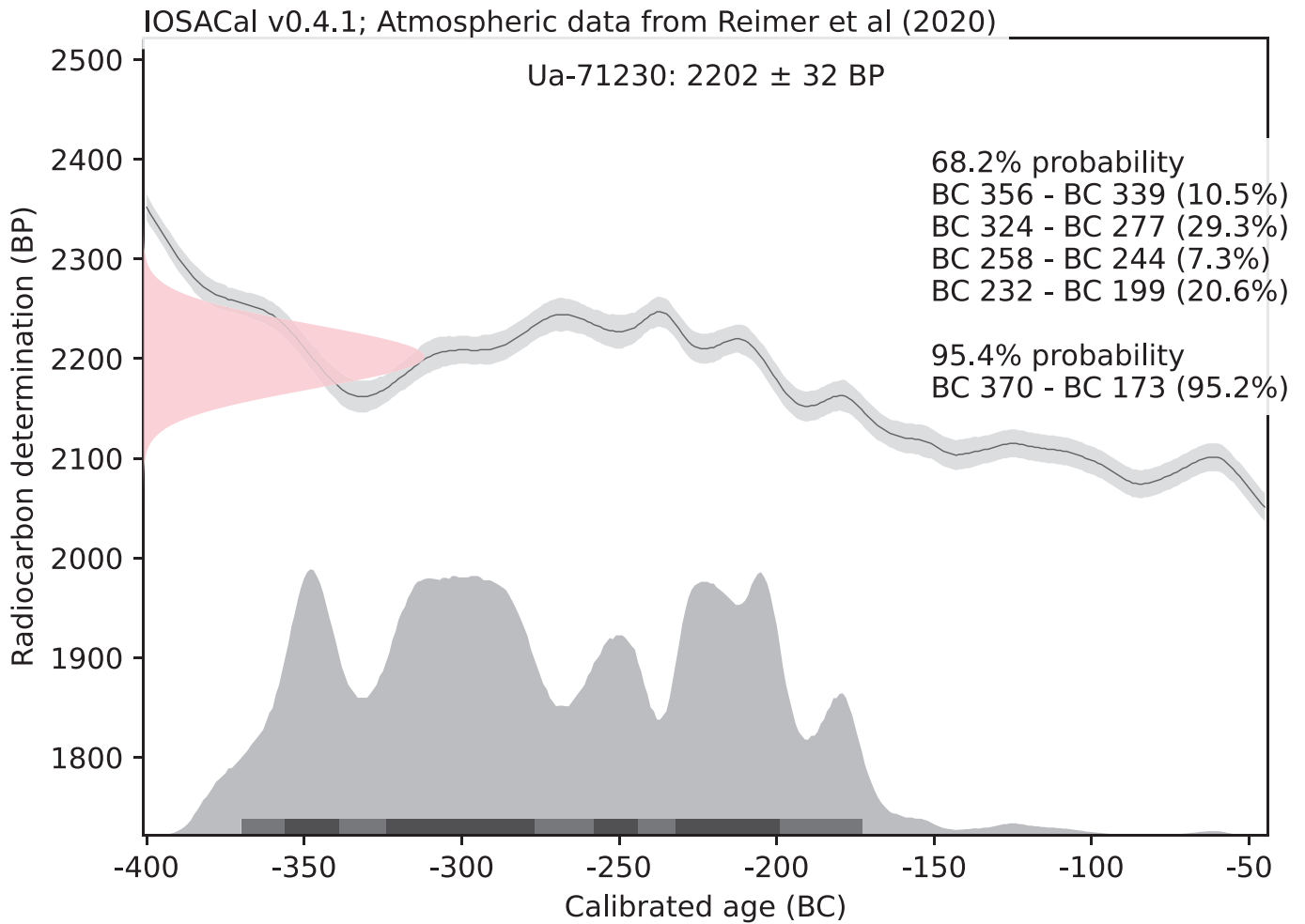
Kalibreringskurvor

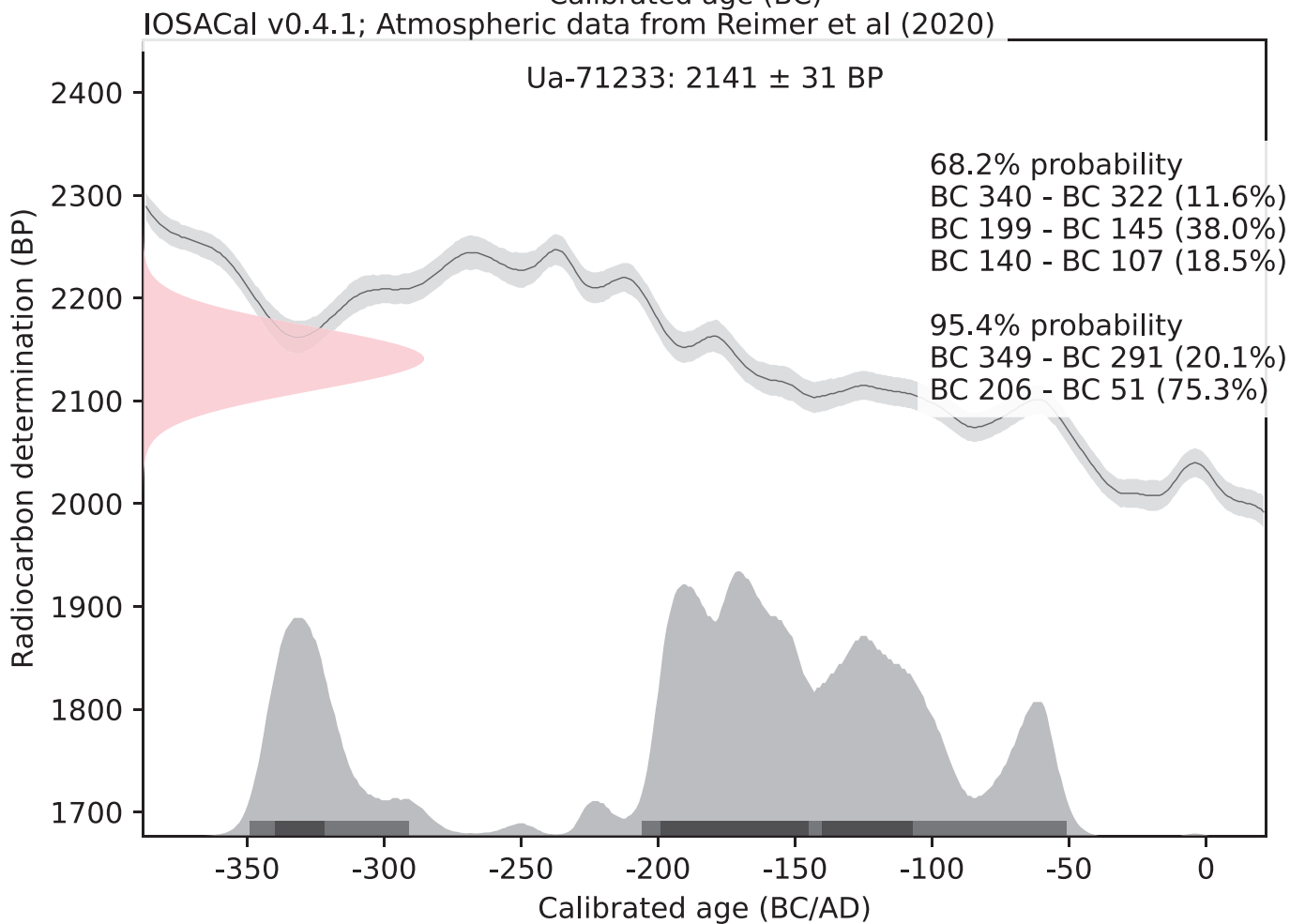
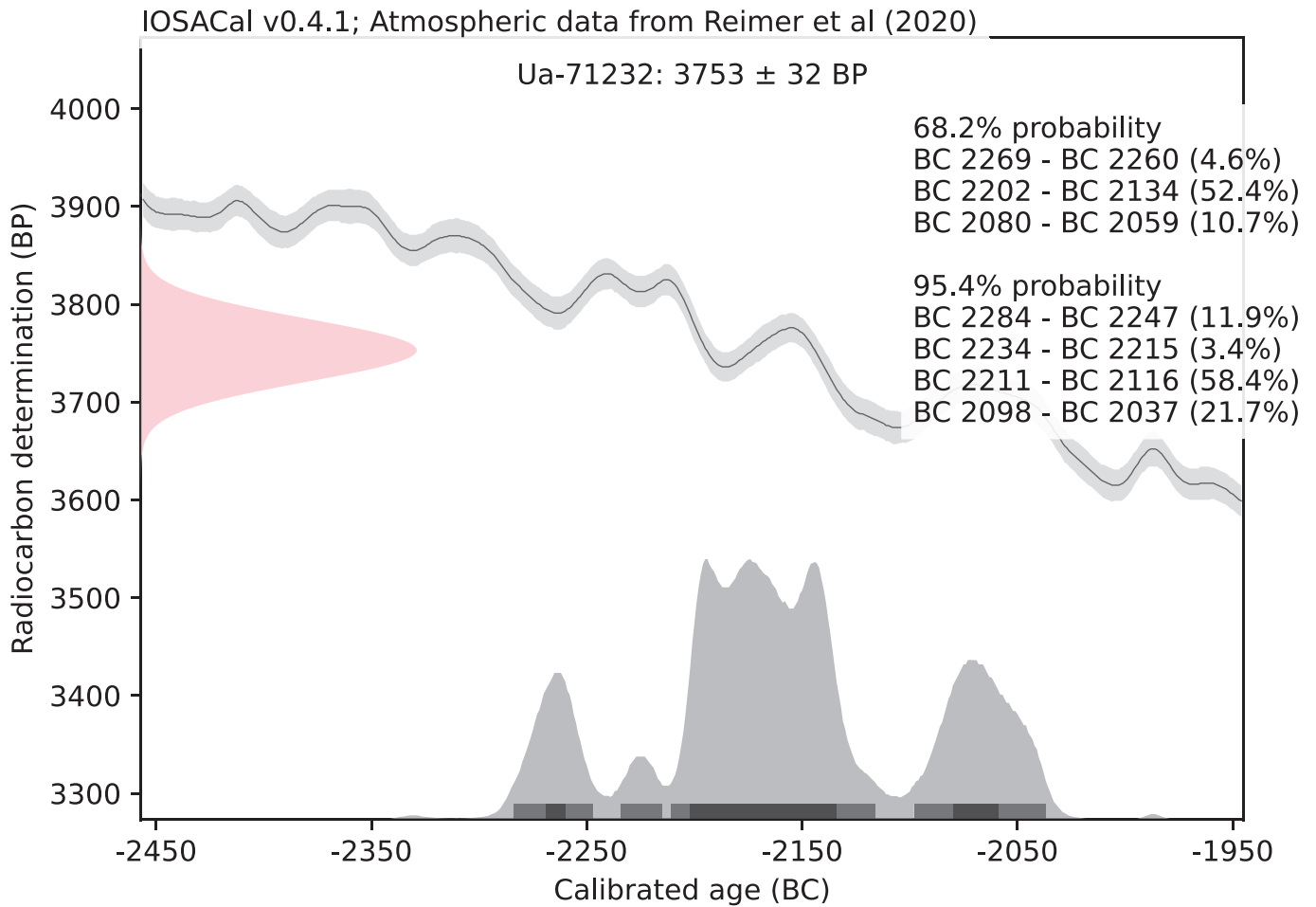
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Sträcka 1

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
S332	135	1,40	0,30-0,50	Matjord, inslag av tegel och skärvig sten	Huvudsakligen gulbrun lerig silt med lerigare stråk	För anläggningar, se anläggningsbeskr.
S328	8,50	1,40	0,30	Matjord, inslag av tegel	Gulbrun lerig silt	NV schaktsidan stört av gamla kabelschaktet alt. sökschakt fr 2011

Sträcka 2

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
S205	10	0,80	0,30-0,40	Matjord	Gulbrun lera, måttl med sten	Inget av arkeologiskt intresse
S209	15	0,80	0,30	Matjord	Gulbrun lera, måttl med sten	Inget av arkeologiskt intresse
S214	25	0,80	0,40	Matjord (ned till 0,30 m dj) följt av 0,10 m tj kulturlager	Gulbrun lera	A221 Kulturlager
S225	14,50	0,80	0,40	Matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S229	19	0,80	0,50	Matjord	Gulbrun siltig lera	A273 Stolphål, A284 Kol- och sotfläck
S236	15	0,80	0,40	Matjord	Gulbrun siltig lera	Dränering (?) långsgående S schaktväggen. Inget av arkeologiskt intresse
S242	14,50	0,80	0,40	Matjord	Gulbrun siltig lera	A256 Grop, A265 Grop
S247	16	0,80	0,40	Matjord	Gulbrun siltig lera	Inget av arkeologiskt intresse
S252	8,50	1,50	0,40-0,50	Matjord	Gulbrun siltig lera	Inget av arkeologiskt intresse

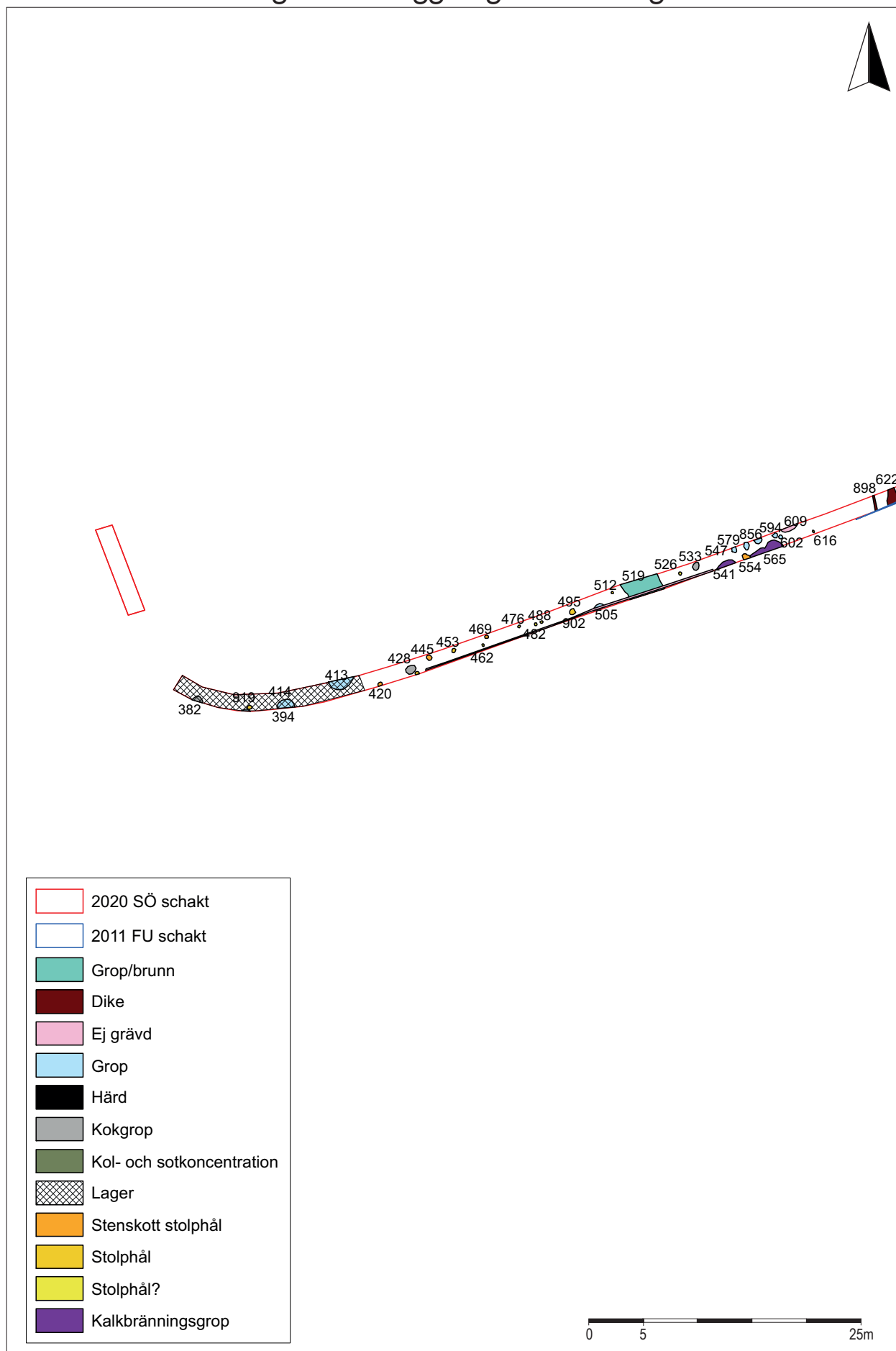
Sträcka 3

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
S300	8,7	0,80	0,40	Matjord	Gulbrun sand, stenig	Inget av arkeologiskt intresse
S304	10	0,80	0,40	Matjord	Gulbrun siltig sand, stenig	Inget av arkeologisk intresse
S308	10	0,80	0,50	Matjord	Gulbrun siltig sand	Inget av arkeologiskt intresse
S312	18	0,80	0,40	Matjord	Ljusbrun grusig sand, stenig	Inget av arkeologiskt intresse
S316	8	0,80	0,50	Matjord	Gulbrun grusig sand, stenig	Inget av arkeologiskt intresse
S320	19	0,80	0,30	Matjord	Gulbrun grusig sand, stenig	Inget av arkeologiskt intresse
S324	12	0,80	0,30	Matjord	Gulbrun grusig sand, stenig	Inget av arkeologiskt intresse

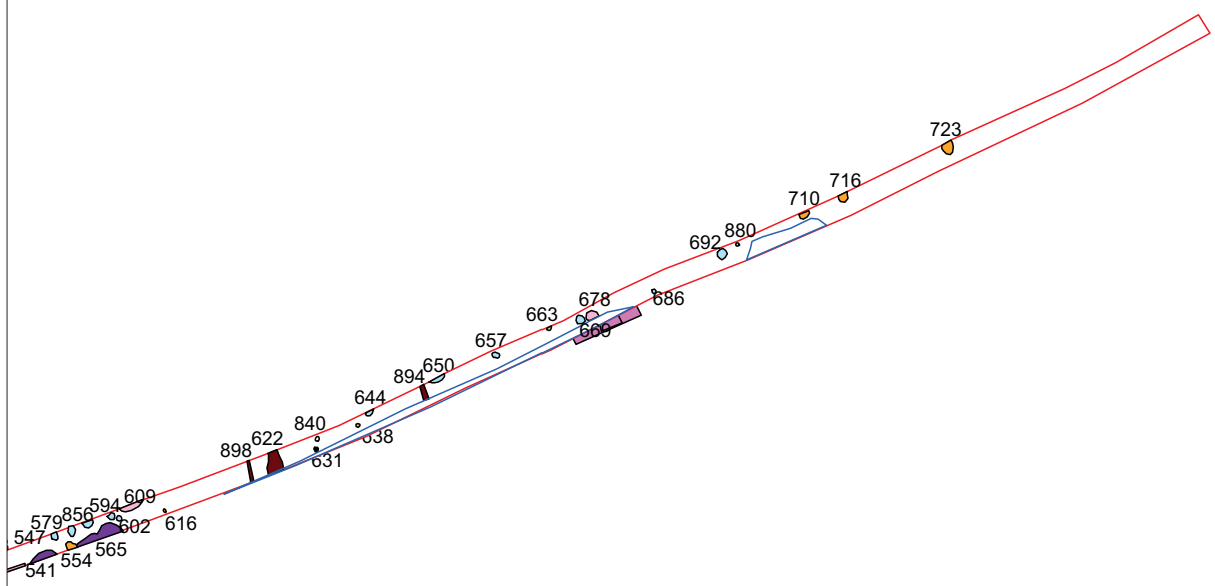
Sträcka 4

Schakt	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
S1145	135	1,30	Ca 1,10	Matjord ned till 0,25-0,40 m	Huvudsakligen fin beige/gul sand, flygig. Ngt siltigare djupare i schaktet	Efterundersöktes. För anläggningar, se anläggningsbeskr.
S1200	170	1,30	Ca 0,3	Matjord	Gul/gulbrun silt	A1072, A1079, A1087, A1103, A1107

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

Anläggningar Sträcka 1. Skala 1:500.

- 2020 SÖ schakt
- 2011 FU schakt
- Grop/brunn
- Dike
- Ej grävd
- Grop
- Härd
- Kokgrop
- Kol- och sotkoncentration
- Lager
- Stenskott stolphål
- Stolphål
- Stolphål?
- Kalkbränningsgrop

Sträcka 1

A382

I plan 1,0 x 0,45 m. Framkom på 0,50 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del har rundad form. Överlagras av kulturlager A414.

1. Mörkgrå siltig lera. Inslag av br lera och kraftigt kol i stora bitar, främst i ytterkant. Rikl med tätt packad sten, 0,05 - 0,20 m st, mkt skörbränd och skärvig.
2. Som L1 men infiltrerad och flammig mot undergrunden. Br lera och kol i botten.
3. Undergrund (gulbrun siltig lera).

Tolkning: Kokgrop.

A389

I plan 0,80 x 0,17 m. Framkom på 0,50 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del har rundad form.

1. Gråbrun lerig silt med inslag av br lera och kol. Kulturlager A414.
2. Lins av gulbrun lerig silt (likt undergrunden).
3. Gråbrun lerig silt, flammig och infiltrerad. I fördjupningen är ett antal skärbrända stenar.

Tolkning: Ytterkanten av omgrävd grop.

A394

I plan 1,60 x 0,70 m. Framkom på 0,50 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del har rundad form.

Fyllning av gråbrun lerig silt med rikl inslag av br lera och kol. Enst sten, 0,05 m st. S delen mer flammig och uppblandad med undergrunden.

Tolkning: Grop.

A413

I plan 2,50 x 0,90 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rundad form. Ett djurkranium som sannolikt är rävd el motsv (Helen Romedahl, muntl uppg). Oklart i vilket lager kraniet framkom.

1. Brungrå lerig silt, ngt kolfärgat. Rikl med br lera, kol och obr ben, stora och välbevarade. Enst skärvig sten, 0,05 m st.
2. Som L1 men brunare, mindre kol och ngt siltigare. Infiltrerat. Omgrävd med linser av undergrund i fyllningen.
3. Undergrund.
4. Undergrund.

Tolkning: Oklar anläggning. Antingen 1 ojämn grop, alternativt 2 gropar överlagrade av kulturlager (L1, ID A414).

A414

Kulturlager av gråbrun lerig silt med inslag av br lera, kol och enst obrända ben. Enst skärvig sten. 0,05 - 0,10 m tj. Framkom under ploglagret och överlagrade anläggningarna som låg inom lagrets utbredning. Lagret dokumenterat i profil vid profilirningar för A413 och A389.

A420

I plan 0,50 m i diam. Framkom på 0,40 m dj. Rund form.

1. Mörk gråsvart siltig fyllning med enst mindre kolbitar och 5 - 10 stenar, 0,05 - 0,15 m st. Otydlig begränsning mot Ö.
2. Brun siltig lera (undergrund).

Tolkning: Stenskott stolphål.

A428

I plan 0,90 x 0,70 m. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av gråbrun silt med kraftiga kolinslag. Rikl med tätt packad skörbränd och skärvig sten, 0,10 - 0,15 m st, enst 0,35 m st. Rikl med br lera, främst i ytterkanterna. Vid undersökning syntes att anl är djupare än vad som dokumenterades i profilsektionen, dvs 0,30 m dj.

Tolkning: Kokgrop.

A438

I plan 0,40 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av gråbrun lerig silt med inslag av br lera och kol. Ngt uppblandad med undergrundsleran. Infiltrerad mot undergrunden.

Tolkning: Stolphål.

A445

I plan 0,50 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

1. Kolig/sotig siltig fyllning. Ca 5 stenar, 0,05 - 0,20 m st. Enst br lera och benbitar.
2. Omgivande siltig sand (undergrund).

Tolkning: Stolphål, stenskott?

A453

I plan 0,40 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

1. Kolig/sotig siltig fyllning. 3 stenar, varv en uppenbarligen eldpåverkad; 0,05 - 0,10 m st.
2. Siltig lera (undergrund).

Analyserad för makrofossil, ¹⁴C-datering: 255 - 427 e Kr.

Tolkning: Stolphål.

A462

I plan 0,25 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

1. Brunrå lerig silt. Enst br lera.
2. Flammig och infiltrerad fyllning, uppblandad med undergrundsleran.
3. Undergrund.

Tolkning: Stolphål?

A469

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av brungrå lerig silt. Enst kol.

Tolkning: Stolphål.

A476

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av brun lera med insl av br lera och enst kol. Ett obr. ben i ytan.

Diffus nedgrävningskant.

Tolkning: Stolphål?

A482

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av mörkgrå lerig silt, ngt kolfärgad med enst br lera och kol.

Tolkning: Stolphål?

A488

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av mörkgrå lerig silt, ngt kolfärgad med enst br lera och kol.

Tolkning: stolphål?

A495

I plan ca 0,40 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av gråbrun lerig silt med inslag av kol och br lera.

Ett antal skörbrända stenar, 0,05 - 0,10 m st.

Tolkning: Stolphål.

A505

I plan 1,30 x 0,40 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del har rundad form.

Fyllning av grå lerig silt med inslag av br lera, enst ben, kraftigt kol i bitar och fläckar av beige sand (nedbrutet bruk?). Några skärviga stenar, 0,05 - 0,10 m st, och smulor av skörbränd sten. Tydlig nedgrävningskant men nedre delen är flammig och uppblandad med undergrundsmaterialet.

Tolkning: Grop.

A512

I plan 0,20 m i diam. Framkom på 0,40 m dj. Rund form.

Något diffus avgränsning i profil.

1. Grå/svart melerad fyllning med kol och sot.

2. Brun siltig lera (undergrund).

Tolkning: Stolphål.

A519

I plan 3,5x1,5 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N och S. Syntes i plan som en kulturlagerrest men visades vid undersökning vara en större nedgrävning. Snittades med maskin i V ytterkanten och anläggningens djup är okänt.

1. Brungrå lerig silt, heterogen. Inslag av br lera och kol. I övre delen i anl ytterkanter är kolkoncentrationer. Rikl med sten, både skärviga/skörbrända och ej eldpåverkade, 0,10 - 0,20 m st, enst 0,25 m st. Flammig, omgrävd och "omstökad" med ojämn "urvispad" botten.
2. Partier med gul lerig silt (undergrundsmaterial).
3. Gul lerig silt (undergrund).

Analyserad för makrofossil, ¹⁴C-datering: 370 - 173 f Kr.

Tolkning: Nedgrävning/brunn?

A526

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

1. Gråstogig siltig fyllning med enst br lera.
2. Brun siltig lera (undergrund).

Tolkning: Stolphål?

A533

I plan 0,70 x 0,60 m. Framkom på 0,30 m dj. Oval form.

Fyllning av mörkgrå lerig silt med inslag av br lera (enst större bitar), enst br ben och kol. Rikl med skörbrända och skärviga stenar, 0,05 - 0,20 m st. Två bitar keramik.

Tolkning: Kokgrop.

A541

I plan 2,0 x 0,50 m. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del har rundad form.

1. Dom av kraftigt, välbevarat kol blandat med brungrå lera. Rikligt med eldpåverkade stenar, 0,10 - 0,20 m st. I södra schaktväggen syns en lins av br lera i övre delen av anl.
2. Lins av br lera. Värmepåverkad undergrund utanför gropens ytterkanter?
3. Gulbrun lera (undergrund), mkt hård och torr. Värmepåverkad?

Tolkning: Kalkbränningsgrop, ytterkant. Historisk tid.

A547

I plan 0,50 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rundad form.

Fyllning av brungrå lerig silt, ngt grusig. Något uppblandad med gulbrun lera (undergrund). Rikl inslag av br lera (mer än övriga anl.) och kol. Små bitar ruttet trä.

Tolkning: Grop.

A554

I plan 0,60 x 0,50 m. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del har rundad form.

Fyllning av brun lerig silt med måttl br lera, kol och kolstänk. Måttl med skärvsten, 0,06 - 0,10 m st, företrädevis mot kanterna och botten. Enst smågrus/sten i övrigt. Ett obr ben. Störd i SÖ delen, möjligen av det äldre kabelschaktet. SV del av nedgrävningen diffus och svåravgränsad, infiltration.

Tolkning: Stenskott stolphål.

A565

I plan 3,2 x 0,80 m. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt S. Synlig del oregelbunden/rundad form.

1. Brun och grå torr och hård lera, heterogen. Större bitar och partier med br lera och kalksmul. Inslag av kol, främst i botten av L1. Rikl med ngt större stenar, 0,10 - 0,40 m st, varav ett antal skärviga kalkstenar. Enst obr ben.
2. Lins med kalksmul/kalkstensbitar.
3. Lins med blåaktig hårdbränd lera alt smulig sten?
4. Lins med br lera, starkt rödororange. Ngt rödbrunare i botten centralt i anl. Sannolikt värmepåverkad ytterkant av gropen som påverkats av bränningen. Syntes även tydligt i plan som en omgivande krets runt gropen.
5. Brun lera (undergrund).
6. Ploglager.

Tolkning: Kalkbränningsgrop. Historisk tid.

A579

I plan 0,70 x 0,50 m. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del oval.

Fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av br lera och kol. Heterogen, uppblandad med gulbrun lera (undergrund). Ett antal stenar både skärviga och skörbrända samt ej eldpåverkade stenar, 0,05 - 0,10 m st, varav ett par mot botten av nedgrävningen. Ett par större stenar, 0,25 - 0,35 m st. Enst ben (kåke). I ytan i ÖNÖ delen av anl var en lergodsbit (fajans), sannolikt från ploglagret.

Tolkning: Stenskott stolphål för kraftig stolpe alt grop.

A594

I plan 0,50 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av br lera och kol. I ytan enst obr ben och sten, 0,05 - 0,10 m st. Infiltrerad i botten, ngt otydlig nedgrävningskant.

Tolkning: Grop.

A602

I plan 0,40 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form. Ej ritad, foto finns.

Fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av br lera och kol. Skärvig sten, 0,05 - 0,15 m st, varav enst kalksten. Obr och br ben. 0,20 m dj. I NV delen uppblandad med sterilen. Ojämn nedgrävningskant i SV. Omgrävd.

Tolkning: Grop för kraftigare stolpe? Ngt osäker anläggning.

A609

I plan 1,6 x 0,35 m. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Lågprioriterades och undersöktes ej då den föreföll mer recent. Flammig fyllning av ljusgul finsand som skiljde sig från övriga lämningar.

A616

I plan 0,25 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

1. Gråbrun lerig silt med enst br lera och skörbränd sten/grus.
2. Som L1 men uppblandat med gul silt (undergrund).
3. Röd lera ngt uppblandad med L1. Enst br lera.
4. Röd lera (undergrund).
5. Gul silt (undergrund).

Tolkning: Stolphål.

A622

I plan 1,3 m l, 0,60 - 1,0 m br (NNV-SSÖ). Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt. Störd i S av äldre kabelschakt.

1. Heterogen och flammig fyllning av mörkgrå kolfärgad silt, brun silt och undergrund. Rikl med kol, br lera (större bitar) samt obr och br ben. Måttl med skörbränd och skärvig sten, 0,05 - 0,15 m st. I synnerhet botten ser omgrävd ut.
2. Undergrund.

Tolkning: Dike/ränna.

A631

I plan 0,35 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Ej ritad, foto finns.

Består av en tunn oregelbunden lins av svartbrun kolig och sotig silt med småsten/grus efter skörbränd sten. Enst bitar br lera (små fnyk). V delen är störd av det gamla kabelschaktet. Runt den inmätta anläggningsgeometrin finns infiltrationsspår i undergrunden som tyder på att anl ursprungligen varit ca 0,60 m i diam.

Tolkning: Härdbotten.

A638

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

1. Gråbrun lerig silt med enst br lera samt måttl med skörbränd sten, 0,03 - 0,05 m st. Enst kolbitar.
2. Rödbrun siltig lera (undergrund).

Tolkning: Stolphål.

A644

I plan 0,50 x 0,30 m. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rundad form.

Fyllning av brungrå lerig silt med obr ben och enst kol, träflis och kritpipsfragment. Ngt lerigare fyllning än övriga anläggningar.

Tolkning: Grop. Historisk tid.

A650

I plan 1,10 x 0,30 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rund form.

1. Mörk brungrå lerig silt, ngt kolfärgad. Rikl med kol, främst i botten. Grova bitar br lera (lerklining) främst i botten i anl ytterkant. Obr ben och ett par bitar kalksten/piplera/bränt ben? – osäkert. Partier med undergrundsmaterialet i fyllningen.
2. Gul fin silt (undergrund).
3. Gul fin silt (undergrund).

Tolkning: Kalkbränningsaktivitet. Avfallsgrop?

A657

I plan 0,50 x 0,35 m. Framkom på 0,30 m dj. Oval form.

Fyllning av brun lerig silt med enst kol och br lera. Någon småsten samt enst skärvsten, 0,10 m st. Övre delen bortschaktad vid maskinavbanning. Gropen framkom under några större stenar.

Tolkning: Grop, svårutredd.

A663

I plan 0,30 x 0,20 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rund form.

Fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av br lera och kol. Ett tretal skärviga stenar, 0,05 m st. Infiltrerad mot undergrunden. Enst obr ben i ytan.

Tolkning: Fortsätter utanför schakt men form i plan och profil antyder stolphål.

A669

I plan 0,60 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av brun silt med rikl sten, 0,10 - 0,15 m st, varav kalkstensbit. Enst br lera och kol. Del av käke och tänder mot botten.

Tolkning: Avfallsgrop?

A678

I plan 0,80 x 0,50 m. Framkom på 0,30 m dj. Ej undersökt. Kraftigt störd i S av det äldre kabelschaktet.

A686

I plan 0,30 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av brun lerig silt och enst träflis.

Tolkning: Stängselhål?

A692

I plan 0,70 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning huvudsakligen av brun silt med inslag av lera, enst-måttl med kol, enst br lera. Tegel i yta samt ca 0,10 - 0,15 m ner. Käkben i botten samt även annat ben.

Tolkning: Grop, historisk tid?

A710

I plan 0,40 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Rund form.

Fyllning av brun lerig silt med ngt kolstänk och br lera. Rikl/dominerande med trol. skoningssten, 0,10 - 0,25 m st.

Tolkning: Stenskott stolphål.

A716

I plan 0,60 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rund form.

Fyllning av brun silt melerad med gula lerkluttar. Ngn/enst br lera. Rikl med skoningssten, 0,10 - 0,30 m st. Käkfragment av gräsätare.

Tolkning: Stenskott stolphål. Påminner om A723 men fyllningen känns inte lika recent utan mer "äldre".

A723

I plan 0,70 m i diam. Framkom på 0,30 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rund form.

Fyllningen är heterogen med brun silt och ställvis röd lera. Rikl med skoningssten, 0,05 - 0,35 m st. Fynd av buteljglas, planglas, brynstensfrag, tegel, kol, trärester. Ej br lera som många av de övriga. Omgrävd?

Tolkning: Stenskott stolphål, recent för tele/el?

A840

I plan 0,30 m i diam. Rund form.

1. Brun lerig silt med enst br lera och ngt kol. Ngn grus/småsten.

2. Gul silt (undergrund).

Tolkning: Stolphål? Osäker tolkning. Påminner om stenlyft/grop, men omgivande åker förefaller ganska stenfri.

A856

I plan 0,70 x 0,50 m. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rund form.

Fyllning av heterogen/melerad grå lerig silt med kolstänk och br lera samt gulbrun lera. Enst skärviga stenar, 0,08 - 0,10 m st. Förefaller "omtrampad". Leran under känns lite "torr" - värmepåverkad?

Tolkning: Grop.

A880

I plan 0,20 m i diam. Rund form.

Fyllning av brun lerig silt, enst br lera och ngn småsten.

Tolkning: Grop.

A894

I plan 0,90 m l, 0,30 m br (NNV-SSÖ). Ej undersökt.

Fyllning av brun lerig silt med kol, br lera och tegel i ytan.

Tolkning: Dike.

A898

I plan 1,4 m l, 0,20 m br (NNV-SSÖ). Ej undersökt.

Tolkning: Dike.

A902

Sträcka med årderspår, 30 m l, ca 0,06 m br (ÖNÖ-VSV). Ställvis 2 parallella spår.

A919

I plan 0,35 m i diam. Framkom på 0,50 m dj. Rund form.

Fyllning av lerig silt. Rikt med välbevarat kol. Några bitar br lera. Enst obr ben. Ett par stenar, 0,05 m st. Ngt flammig och infiltrerad mot undergrunden.

Tolkning: Stolphål.

Sträcka 2

A221

I plan ca 10 x 1,30 m. Ej avgränsat, fortsätter utanför schakt åt NV och SÖ. Under matjordslagret ca 0,30 m dj framkom ett 0,10 m tj jordlager mer siltigt än matjordslagret med kolstänk och enst stänk av br lera. Några stenar, 0,05 - 0,15 m st.

Tolkning: Kulturlager. Äldre odlingslager avsatt i sänkan?

A256

I plan 1,2 x 1 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt Ö. Synlig del har rundad form.

Fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av kol och enst br lera. Enst skärvig stenar, 0,05 - 0,15 m st. Tydlig nedgrävningskant.

Tolkning: Grop.

A265

I plan 0,90 x 0,80 m. Framkom på 0,40 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt SÖ. Synlig del har rundad form.

Fyllning av gråbrun siltig lera med inslag av kol och enst br lera. Enst stenar, 0,05 - 0,15 m st.

Tolkning: Grop.

A273

I plan 0,65 x 0,60 m. Framkom på 0,50 m dj. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt SÖ. Synlig del har något rundad form.

Fyllning av kolfärgad svartgrå lerig silt, homogen. Centralt i anl. är 0,08 - 0,15 m st stenar, varav enst skärvig. Stenskoning?

Analyserad för makrofossil, ¹⁴C-datering: 2284 - 2037 f Kr.

Tolkning: Stenskott stolphål för kraftig stolpe.

A284

I plan 0,60 x 0,30 m. På 0,50 m dj syntes en tunn fläck av kolfärgad lerig silt, sotig. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt SÖ. Synlig del hade oregelbunden form.

Tolkning: Kol- och sotfläck. Utkast från härd?

Sträcka 4

A1

Efterundersökt i profil. Endast synlig i SÖ schaktväggen. Fyllning av gråbrun silt med inslag av kol och br lera. Enst obr ben och småsten.

Tolkning: Grop.

A2

Efterundersökt i profil. Synlig i båda schaktväggar. Fyllning av gråbrun silt med inslag av kol och br lera, ngt mer än övriga närliggande gropar. Enst br ben i N schaktväggen/profilen.

Tolkning: Grop.

A3

Efterundersökt i profil. Endast synlig i SÖ schaktväggen. Fyllning av gråbrun silt med inslag av kol och br lera, varav enst större bit. Enst sten, 0,05 m st. Ngt flammig och uppblandad med gul fin silt (undergrundsmaterialet).

Tolkning: Grop.

A4

Efterundersökt i profil. Synlig i båda schaktväggar. Ej avgränsad på djupet, fortsätter under schaktbotten. Mycket oregelbunden form med "urvispad", spretig botten. Kalksten.

1. Gråbrun silt med inslag av kol och br lera. Östra delen mer kolinblandad. Rikl med skörbränd/skärvig sten, 0,05 - 0,15 m st. Diffus kontaktyta mot L2.
2. Gråbrun ngt lerigare/fuktigare silt med ngt större inslag av br lera samt kol. Enst större kolbitar. Rikl med skörbränd/skärvig sten. Obr ben. Söndersmulad keramik på 1,10 m dj.

Finns med inom sektion C1128.

Tolkning: Tåktgrop.

A5

Efterundersökt i profil. Synlig endast i SÖ schaktväggen.

1. Matjordslagret.
2. Parti med gråbrun silt med enst br lera och inslag av kolstänk. En bit lerklining med flätverksavtryck. Diffus kontaktyta mot L3.
3. Heterogen och flammig blandning av beige, gulorange och gråbrun silt. Oregelbunden botten med skarpa "spetsar".
4. Djurgång.

Tolkning: Provgrop för tåkt?

A6

Efterundersökt i profil. Synlig endast i SÖ schaktväggen. Ojämn, ”urvispad” botten.

1. Heterogen och flammig blandning av gråbrun silt och beige silt (likt undergrunden). Enst kolstänk och br lera.
2. Heterogen och flammig blandning av grå och beige silt. Enst kolstänk.

Tolkning: Stolphål?

A7

Efterundersökt i profil. Synlig endast i SÖ schaktväggen.

Fyllning av heterogen och flammig blandning av gråbrun silt och beige silt (likt undergrunden). Enst br lera och kolstänk. Djurgång under botten.

Tolkning: Stolphål?

A8

Efterundersökt i profil. Synlig endast i SÖ schaktväggen. Ojämn, ”urvispad” botten.

Fyllning av heterogen och flammig blandning av gråbrun silt och gul silt (likt undergrunden). Inslag av kolstänk och enst br lera.

Tolkning: Stolphål?

A9

Efterundersökt i profil. Synlig endast i SÖ schaktväggen.

1. Gråbrun silt med inslag av br lera och kol. Enst sten, 0,05 m st.
2. Som L1 men mer heterogent uppblandat med gul silt, ngt grusig (likt undergrunden). Oregelbunden botten med skarpa ”spetsar”.
3. Djurgång.

Tolkning: Täckgrop?

A1072, A1079, A1087, A1103 & A1107

Gropar med bränd sten och kol/sot. I plan ca 1,0 - 2,0 x 1,3 m. Framkom under ploglagret.

Påträffades av entreprenörens manskap och bedömdes vara av samma typ som anläggningarna undersökta på östra delen av Sträcka 4, d v s täktgropar. Framrensades och dokumenterades i plan med inmätning och fotografering. Undersöktes ej.

A1096

I plan 1,20 x 0,40 m. Ej undersökt. Ej avgränsad, fortsätter utanför schakt åt N. Synlig del har rund form.

Innehåller sten, ca 0,10 - 0,20 m i diam. En del sten är vittrad, dock ej skörbränd som i exempelvis A1072. Ingen fyllning/nedgrävningshorisont (utöver stenen) kunde skönjas. Inte heller något kol/sot.

Tolkning: Stenfylld grop/stenansamling.

A1112

3,2 m lång sektion. Efterundersökt i profilen. Består av en grop med eldpåverkad sten och kol/sot. Framträder huvudsakligen i N schaktvägg, och i ungefär halva botten av det redan grävda schaktet. Även synlig i motsatt schaktväggs övre del.

Sten framkommer på ca 0,25 m djup. Tot djup ca 0,90 under åkerytan.

Fylld med skörbränd och skärvig sten. Det skörbrända materialet ofta väldigt grovkornigt. Dessutom förefaller stenmaterialet ofta vara onormalt stort jmf med "vanligt" skörbränd/skärvsten från förhistoriska lämningar. Vid stenarna är svartgrå silt med mycket

kol och sot. Ngt enst obr/dåligt bränt ben. Fåtal, på snudd till inga, förekomster av br lera.

Utänför det brända stenmaterialet finns fyllning och nedgrävningshorisont bestående av brun silt/sand melerat med sparsamt inslag av gul sand och sten. I det bruna fyllet saknas inslag av kol/sot. Vid rensning i bottendelen infann sig känslan att bottenstenen utgör något slags foder, och att det värmepåverkade utgör ett senare skede.

Dokumenterad i profil som fotograferad sektion/3D-modell.

Tolkning: Tåktgrop.

A1122

12 m lång sektion. Efterundersökt i profilen. Består av ca 5 st gropar. Syns i båda schaktväggarna. Groparna framkommer under det 0,40 m tj matjordslagret.

Groparna är 1 - 1,2 m dj. 2 st fortsätter under schaktbotten med okänt djup. Fyllningen i samtliga är kraftigt heterogen och melerad av brun silt blandat med gul och beige fin sand (som undergrunden). Inslag av kol från stänk till större bitar och stänk av br lera. Övre delen av fyllningen består av skörbrända och skärviga stenar, 0,10 - 0,20 m st, tätt packade. Stenarna är ställvis mycket grusiga och grovkorniga. Kol och sot syns fläckvis bland stenarna. I övrig del av fyllningen är rikl med skörbränd och skärvig sten i

samma strl. Enst obr ben och keramik. Oregelbundna nedgrävningskanter. Groparna är svåra att särskilja då de går in i varandra. Förefaller omgrävda.

Dokumenterad i profil som fotograferad sektion/3D-modell.

Ett prov samlades in från en av groparna och analyserades för makrofossil.

¹⁴C-datering: 194 f Kr - 6 e Kr.

Tolkning: Groparna tolkas som tåktgropar. Det övre "stenlagret" tillhör sannolikt en senare igenläggning av groparna. Utbredningen av stenarna samstämmer med utbredningen för de fem groparna.

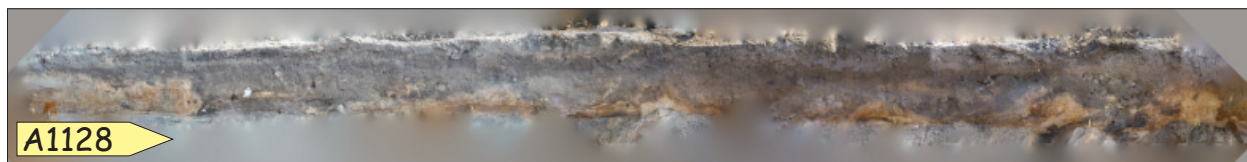
A1128

17,50 m lång sektion. Efterundersökt i profilen. Går att identifiera 4 gropar (exkl A9 och A4). Groparna framkommer under det 0,40 m tj matjordslagret. En del av groparna fortsätter under schaktbotten (1,10 m dj). Fyllningen i samtliga är kraftigt heterogen och melerad av gråbrun silt blandat med gul lerig silt, främst i botten. Inslag av kolstänk och br lera. Enst obr ben. Spridda skörbrända och skärviga stenar.

Större delen har oregelbundna nedgrävningskanter, övriga centralt i sektionen har mer regelbundna rundade bottnar. Groparna är delvis grävda i varandra. Förefaller omgrävda.

Dokumenterad i profil som fotograferad sektion/3D-modell.

Tolkning: Tåktgropar.

A1133

11 m lång sektion. Efterundersökt i profilen. Ett högintensivt grävt område. Syns i båda schaktväggarna. Groparna framkommer under det 0,40 m tj matjordslagret. Större delen av groparna fortsätter under schaktbotten (1,10 m dj). Fyllning av brun lerig silt med mycket få stänk kol och br lera. Spridda skörbrända och skärviga stenar. Oregelbundna

nedgrävningskanter. Groparna är svåra att särskilja då de går in i varandra. Förefaller omgrävda.

Dokumenterad i profil som fotograferad sektion/3D-modell.

Tolkning: Tåktgropar.

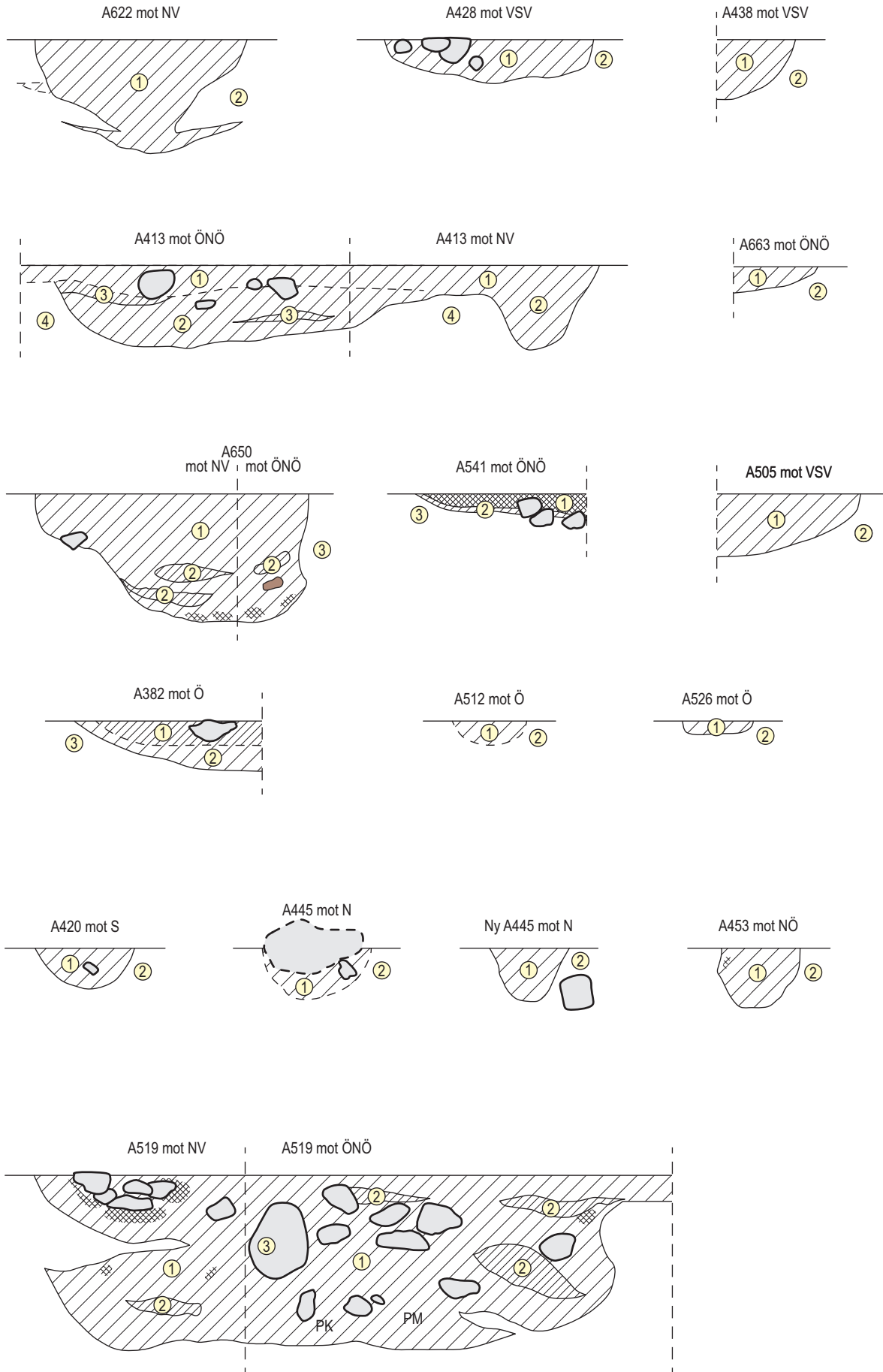
A1137

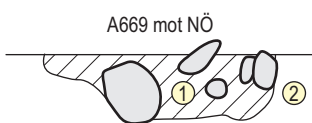
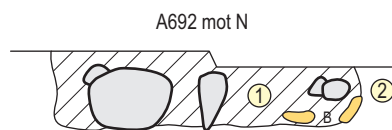
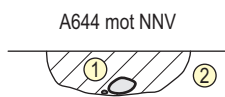
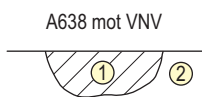
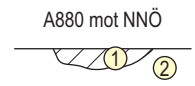
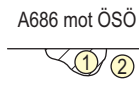
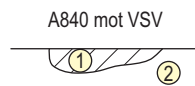
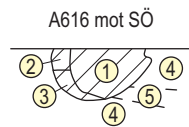
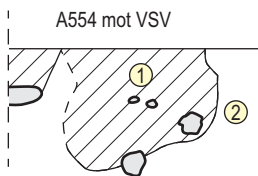
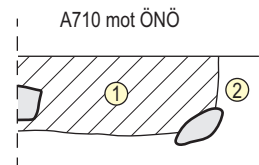
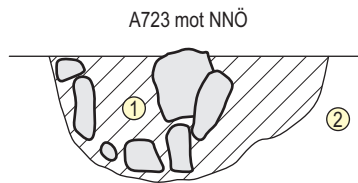
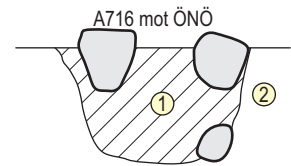
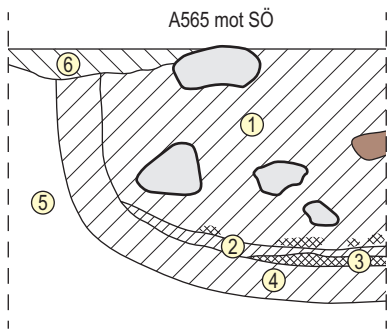
33 m lång sektion. Efterundersökt i profilen. Ett högintensivt grävt område. Syns i båda schaktväggarna. Groparna framkommer under det 0,40 m tj matjordslagret. Större delen av groparna fortsätter under schaktbotten (1,10 m dj) och omöjliga att särskilja. Bitvis sticker nedgrävningskanter upp i botten som antyder stora, djupa gropar. Fyllning av homogen

brun humös lerig silt, med undantag för Ö delen som är heterogen/melerad mot botten. Mycket få stänk av kol och br lera. Spridda skörbrända och skärviga stenar.

Tolkning: Tåktgropar.

Bilaga 3. Profiliritningar

Stora Åby

Ödeshögs kommun, Ög

RAÄ

Profilritning sträcka 1

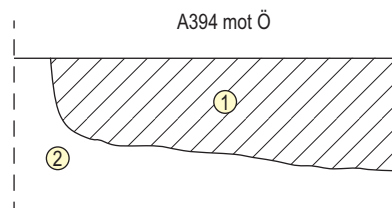
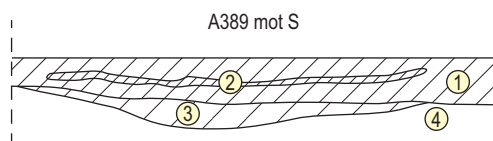
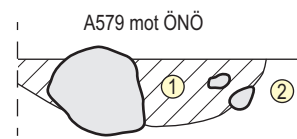
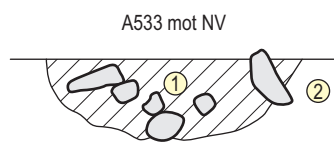
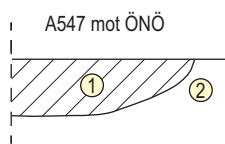
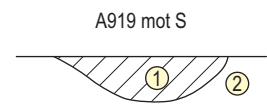
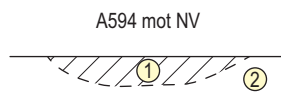
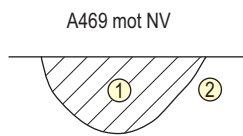
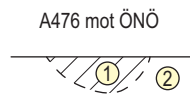
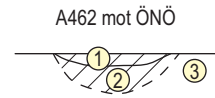
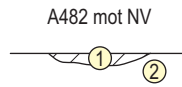
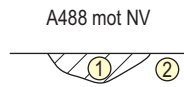
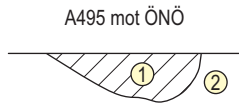
Skala 1:20

Dnr 0210/19

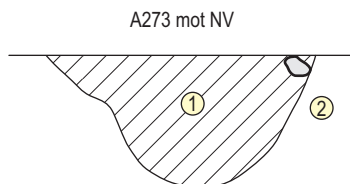
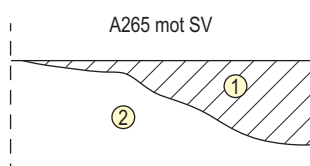
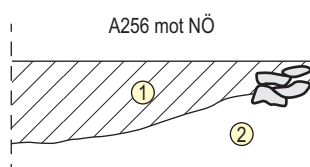
April 2020 Linnéa Hernqvist

Renritning Lasse Norr

Sträcka 1

Sträcka 2

Stora Åby

Ödeshögs kommun, Ög

RAÄ

Profilritning sträcka 1 & 2

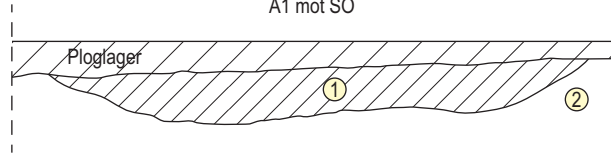
Skala 1:20

Dnr 0210/19

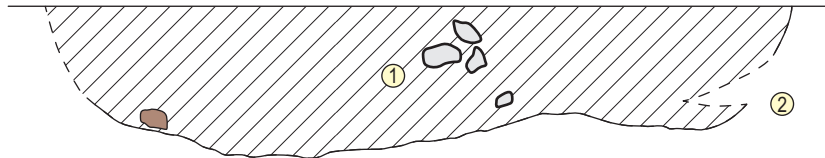
April 2020 Linnéa Hernqvist

Renritning Lasse Norr

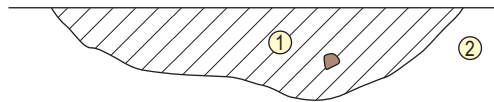
A1 mot SÖ

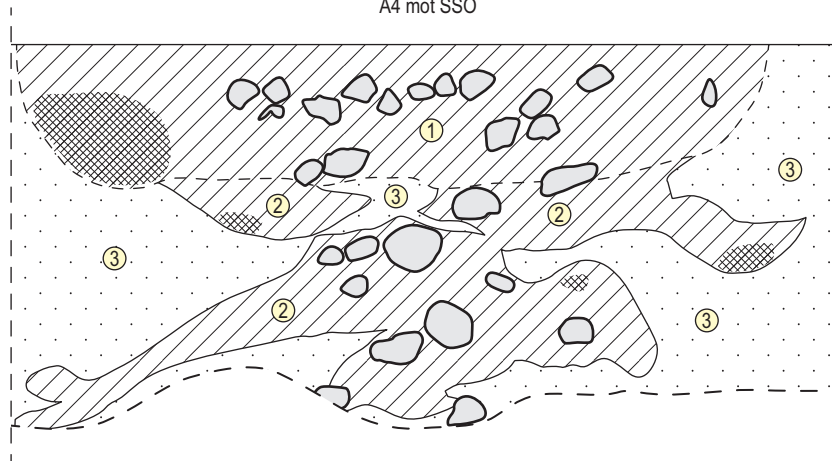
A2 mot SÖ

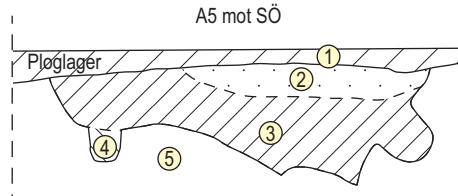
A3 mot SÖ

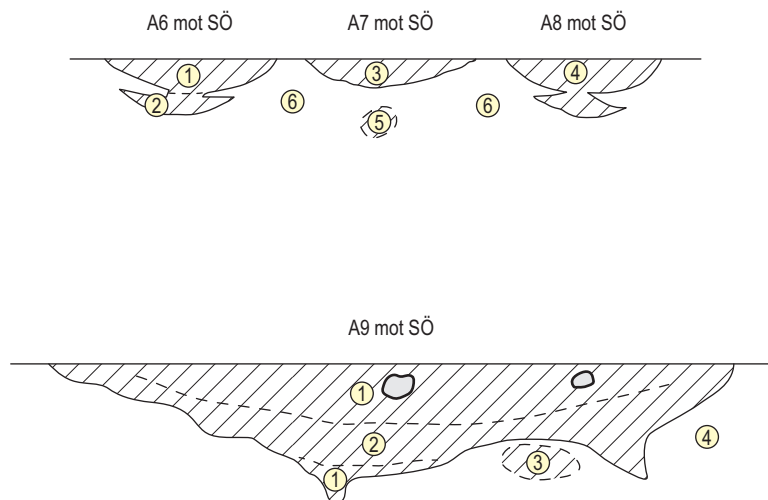

A4 mot SSÖ

A5 mot SÖ

Stora Åby

Ödeshögs kommun, Ög

RAÄ

Profilirtning sträcka 4

Skala 1:20

Dnr 0210/19

April 2020 Linnéa Hernqvist

Renritning Lasse Norr

Bilaga 4. Fyndlista

C4764:	Sträcka	Anl/ sektion	Anl typ	Föremål	Material	Antal	Vikt (g)	Anmärkning
1	1	650	Avfallsgrop?	Lerklining	lera	7	78,1	Flätverksavtryck
2	1	650	-	Kritpips- fragment/ ben?	Kalk/bränt ben?	2	0,0	
3	1	650	-	Ben	Ben, obränt	6	4,9	
4	1	565	Kalkbrän- ningsgrop	Bränd lera	Lera	1	15,7	
5	1	565	-	-	Ben, obränt	1	0,0	
6	1	856	Grop	-	Ben, bränt	1	0,8	
7	1	579	Stenskott stolphål/grop	-	Ben, obränt	2	29,5	Varav 1 käke
8	1	919	Stolphål	-	Ben, obränt	1	15,2	
9	1	413	Grop	-	Ben, obränt	9	36,5	
10	1	413	Grop	-	Ben, obränt	1	97,1	Kranie (räv?)
11	1	554	Stenskott stolphål	-	Ben, obränt	1	0,0	
12	1	644	Grop	-	Ben, obränt	3	21,4	
13	1	476	Stolphål	-	Ben, obränt	2	8,2	
14	1	445	Stolphål, stenskott?	-	Ben, obränt	1	4,1	
15	1	669	Avfallsgrop?	-	Ben, obränt	7	50,6	
16	1	533	Kokgrop	Keramik	Lera	2	3,2	Spjälkad, rödbränd, bergarts- magrad. Del av ut- eller insida på kärl.
17	1	533	-	-	Ben, bränt	1	0,0	
18	1	602	Grop	-	Ben, obränt	3	25,2	
19	1	505	Grop	-	Ben, obränt	3	2,3	
20	4	A1128	Grop	-	Ben, obränt	1	31,8	0,70 m dj under marknivå
21	4	A4	Grop	-	Ben, obränt	3	10,2	L2
22	4	A4	Grop	Keramik	Lera	4	1,4	Rödbränd, porös, magrad. I botten av anl (lager 2), 1,15 m dj under mnv.
23	4	A1122	Grop	Keramik	Lera	1	0,5	Spjälkad, rödbränd, magrad, porös. Del av ytter- eller insida på kärl.
24	4	A1112	Grop	-	Ben, obränt	1	0,5	
25	4	A5	Grop	Lerklining	Lera	1	1,1	Flätverksavtryck
26	4	A2	Grop	-	Ben, bränt	2	0,0	

I september 2020 genomförde Östergötlands museum en schaktningsövervakning i Åby i Ödeshög kommun med anledning av en större omläggning av elnätet. Undersökningen omfattade fyra delsträckor om totalt 850 meter.

Vid Åby 2:1 och 1:2 skulle kabelsträckningen beröra en boplats som har daterats till romersk järnålder och vikingatid/tidigmedeltid, belägen inom området för Åby bytomt. Vid undersökningen påträffades 44 anläggningar som huvudsakligen utgjordes av stolphål, gropar och kokgropar. En grop och ett stolphål har daterats till förromersk järnålder respektive slutet av romersk järnålder. Det kunde konstateras att ytan har varit bebodd längre tillbaka än vad som tidigare var känt. I schakten framkom även kalkbränningsgropar och diken från historisk tid kopplade till bytomten.

200 m öster om boplatsen påträffades ett omfattande gropsystem med stora, oregelbundet grävda gropar fyllda med eldpåverkad sten, matavfall, bränd lera och keramik. En skalkornkärna och träkol från fyllningarna har daterats till förromersk järnålder. Groparna är sannolikt täktgropar.

Inom Järnstad 2:3 skulle schaktning ske på andra sidan vägen från en tidigare känd boplats daterad till sten- och bronsålder. Undersökningen visade att det fanns bevarade lämningar på sträckan. Ett stolphål har daterats till senneolitikum.

ISSN 1403-9273

Rapport 2021:57